МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н.КАРАЗІНА

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ ТА ПСИХОТЕРАПІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: “Психологічні особливості міжособистісної комунікації з партнером у жінок з різними типами акцентуацій характеру”

Студентки 2 курсу групи ПС-62 другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Психологія» за спеціальністю 053 – ПСИХОЛОГІЯ
Єфременко І. В. _____

Керівник к. психол. н.; доцент ЗВО кафедри психологічного консультування та психотерапії
Харченко А. О

Чотирьохрівнева шкала оцінювання _____
Кількість балів:_____

Члени комісії _____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

м. Харків – 2025 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи дослідження міжособистісної комунікації у жінок з різними типами акцентуацій характеру.....6
1.1. Поняття міжособистісної комунікації у психології.....6
1.2. Теоретичні підходи до вивчення акцентуацій характеру.....11
1.3. Психологічні особливості міжособистісного спілкування в романтичних стосунках у жінок з різними типами акцентуацій характеру.....18
Висновки до розділу 1.....24
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МІЖОСОБИСТІСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЖІНОК З РІЗНИМИ ТИПАМИ АКЦЕНТУАЦІЙ ХАРАКТЕРУ.....26
2.1. Мета та завдання дослідження.....26
2.2. Опис вибірки та процедури дослідження.....26
2.3. Опис методів дослідження.....29
Висновки до розділу 2.....32
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖОСОБИСТІСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЖІНОК З РІЗНИМИ ТИПАМИ АКЦЕНТУАЦІЙ ХАРАКТЕРУ.....34
3.1. Домінуючі стилі міжособистісної комунікації з партнером у жінок з різними типами акцентуацій характеру.....34
3.2. Переважаючі стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях у жінок з різними типами акцентуацій характеру.....37
3.3. Особливості прояву емоційної залежності у жінок з різними типами акцентуацій характеру.....42
3.4. Особливості емпатійних здібностей у жінок з різними типами акцентуацій характеру.....46
3.5. Особливості суб’єктивної задоволеності стосунками у жінок з різними типами акцентуацій характеру.....51
Висновки до розділу 3.....54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....60
АНОТАЦІЯ.....65

ВСТУП

Актуальність. Якість міжособистісної комунікації у романтичних стосунках визначає рівень емоційної близькості, довіри й задоволеності партнерством, а також пов'язана з індивідуально-типологічними характеристиками особистості.

Для жінок, які часто виконують функцію «емоційного регулятора» взаємин, комунікативні стилі особливо чутливі до акцентуацій характеру — загострених рис, що задають типові способи емоційної регуляції, реагування на стрес та ведення діалогу з партнером. У сучасній психології комунікацію доцільно розглядати у зв'язці зі стилями прихильності та діадними стратегіями подолання, оскільки саме вони структурно впливають на динаміку партнерської взаємодії та суб'єктивну задоволеність стосунками.

У сучасній науці феномен міжособистісної комунікації в романтичних стосунках і дотичні до нього змінні (акцентуації характеру, стилі прихильності, діадний копінг, міжособистісні труднощі, задоволеність стосунками) розглядався в працях таких дослідниць і дослідників: М. Й. Варій [1]; К. С. Журба, В. В. Кріпак [2]; О. Енгельс [3]; С. А. Клапішевська [5]; Н. І. Пов'якель [6].

Серед зарубіжних дослідників, чиї роботи формують теоретико-методологічне підґрунтя дослідження міжособистісної комунікації, емоційної взаємодії та романтичних стосунків: Дж. Боулбі [22]; Ґ. Боденман [16]; А. К. Рендалл, М. К. Фальконьєр [19]; Т. Лірі [4]; С. С. Хендрік [13]; Дж. М. Ґоттман [19].

Наукова новизна полягає у виявленні відмінностей у міжособистісній комунікації жінок із різними типами акцентуацій характеру, розглянутих у контексті теорії прихильності та інтерперсональних моделей.

Об'єкт дослідження – міжособистісна комунікація.

Предмет дослідження – психологічні особливості міжособистісної комунікації з партнером у жінок з різними типами акцентуацій характеру.

Гіпотеза – тип акцентуації характеру за Леонгардом–Шмішеком пов'язаний із психологічними особливостями міжособистісної комунікації жінки з партнером. Зокрема очікується, що у жінок з тривожним типом акцентуації порівняно з педантичним будуть більш виражені вимогливі комунікативні патерни в конфліктах,

підвищена тривожність прихильності, більша емоційна напруженість та нижча задоволеність стосунками, тоді як педантичний тип характеризуватиметься більшою домінантністю в інтерперсональному просторі та схильністю до відходу в конфліктних ситуаціях.

Мета дослідження – дослідити психологічні особливості комунікації з партнером у жінок із різними типами акцентуацій характеру.

Для досягнення поставленої мети було виконано такі **завдання** дослідження:

1. Проаналізувати наукову літературу щодо визначення поняття міжособистісної комунікації у жінок з різними типами акцентуацій характеру.

2. Визначити домінуючі стилі міжособистісної комунікації з партнером у жінок з різними типами акцентуацій характеру.

3. Дослідити переважаючі стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях у жінок з різними типами акцентуацій характеру.

4. Виявити рівневі особливості прояву емоційної залежності у жінок з різними типами акцентуацій характеру.

5. Оцінити рівневі особливості емпатійних здібностей у жінок з різними типами акцентуацій характеру.

6. Виявити рівневі особливості суб'єктивної задоволеності стосунками у жінок з різними типами акцентуацій характеру.

Методи дослідження. У дослідженні використано такі методи: Опитувальник акцентуацій характеру за К. Леонгардом (версія Шмішека) (LSQ); Методика діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі (LIR); Опитувальник досвіду близьких стосунків — переглянута версія (ECR-R); Опитувальник комунікативних патернів (CPQ); Індекс міжособистісної реактивності (IRI); Шкала оцінки задоволеності стосунками (RAS).

Методи математичної статистики: описова статистика (M, SD, 95% ДІ); тест Шапіро–Уїлка; критерій Брауна–Форсайта; MANOVA (Pillai's trace + часткова η^2); t-критерій Велча; розмір ефекту g Геджеса (з 95% ДІ); корекція множинних порівнянь Holm; χ^2 Пірсона (з поправкою Йейтса).

Вибіркою виступають жінки віком 21–35 років, які перебувають у романтичних стосунках без офіційного шлюбу тривалістю від 1 до 3 років, що гарантує відносну стабільність взаємин і формування усталених комунікативних моделей. Загальний обсяг вибірки становить 115 осіб, яких буде розподілено на 2 групи відповідно до провідного типу акцентуації характеру (по 30 і 40 респонденток у кожній) для проведення статистично достовірного міжгрупового аналізу.

Практична значущість дослідження полягає у використанні отриманих результатів і рекомендацій у психологічному консультуванні жінок у парних стосунках: для скринінгу ризикових патернів комунікації та оцінювання їх ефективності. Матеріали можуть бути впроваджені в освітні програми з розвитку комунікативної компетентності та в роботу університетських і громадських психологічних служб.

РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи дослідження міжособистісної комунікації у жінок з різними типами акцентуацій характеру

1.1. Поняття міжособистісної комунікації у психології

У психології міжособистісну комунікацію зазвичай розглядають як основний спосіб взаємодії між людьми, завдяки якому встановлюються, підтримуються та змінюються їхні стосунки [1; 6; 11]. Н. І. Пов'якель підкреслює, що спілкування не обмежується лише передаванням повідомлень: у цьому процесі постійно узгоджуються емоції, значення сказаного та дії співрозмовників [6]. М. М. Філоненко звертає увагу на те, що комунікація має кілька рівнів: когнітивний (усвідомлення та опрацювання змісту), емоційний (переживання й афективні реакції) та поведінковий (конкретні висловлювання й учинки) [11]. З огляду на це міжособистісну комунікацію можна описати як обмін вербальними й невербальними сигналами, у процесі якого партнери впливають один на одного та погоджують свої очікування [1; 6; 11].

Комунікація завжди передбачає взаємодію: навіть коли висловлювання здається «одностороннім», інша людина все одно реагує — словами, мімікою, жестами чи зміною поведінки. У класичних моделях виділяють комунікатора, реципієнта, саме повідомлення, канал його передавання, контекст та зворотний зв'язок. Останній дає змогу змінювати хід розмови, уточнювати зміст і досягати більшого взаєморозуміння [6; 11]. У реальних життєвих ситуаціях ці процеси ускладнюються через індивідуально-психологічні особливості людей, особливості ситуації та вимоги конкретного соціального середовища [6; 11].

У сучасних підходах поряд із інформаційними моделями типу «кодування–декодування» все більшої ваги набувають інтерактивно-перцептивні концепції, у яких комунікація розглядається як різновид соціальної взаємодії. У центрі уваги опиняються те, як люди сприймають і тлумачать одне одного, як узгоджують емоції та регулюють поведінку у відповідь на отримані сигнали [6; 11]. На міжособистісному рівні суттєвий внесок зробили інтерперсональні моделі: роботи Т. Лірі, а також дослідження Р. ЛаФорджа й Р. Сучека заклали підґрунтя для

опису різних стилів взаємодії; пізніше Дж. С. Віґґінс і М. Б. Гуртман деталізували структуру інтерперсонального кола з осями домінантність/субмісивність і дружність/ворожість і запропонували підходи до їх емпіричного вимірювання [35; 26; 44; 38].

Невербальні засоби — міміка, жести, поза, інтонація, темп мовлення, а також те, як організований простір і час спілкування, — є невід'ємною частиною міжособистісної комунікації. Саме вони значною мірою впливають на те, як ми сприймаємо одне одного, як уточнюємо сенс сказаного і як вибудовуємо оптимальну дистанцію у взаємодії [6; 11]. У різних теоретичних підходах виділяють кілька основних функцій комунікації: інформативну, перцептивну, інтерактивну, афективну, регулятивну та контактну. Йдеться не лише про обмін даними, а й про встановлення довіри, узгодження емоційних станів і координування спільних дій [6; 11].

Різні форми міжособистісного спілкування можна розмістити на своєрідній шкалі — від формально-рольових і суто ділових контактів до інтимно-особистісних взаємин. Останні пов'язані з обговоренням тем, що стосуються самоідентичності, вразливих переживань і взаємної довіри, тому вимагають більшої емпатії, здатності до рефлексії та соціальної чутливості [6; 11; 23]. Особливе значення в цьому контексті має діалог як форма спілкування, що спирається на активне слухання, визнання суб'єктності іншої людини та готовність за потреби переглядати власну позицію заради досягнення спільного розуміння [6; 11].

У сучасних моделях спілкування все більше уваги приділяється внутрішнім, менш очевидним аспектам комунікації: неусвідомленим очікуванням, образом себе й партнера, стійким реляційним схемам, які формуються на основі попереднього досвіду близьких стосунків [16; 39; 23]. Тому комунікація розглядається не лише як «канал передачі» інформації, а як простір, де відтворюються базові зразки довіри, контролю, залежності чи автономії. У романтичних стосунках це проявляється в тому, про що саме партнери говорять, як вони реагують на невизначені ситуації, яким чином висловлюють невдоволення та як надають одне одному підтримку.

Окремим важливим виміром міжособистісної комунікації є емоційна регуляція. Щоб діалог був справді ефективним, людині потрібно вміти помічати

власні переживання, більш-менш чітко їх називати й водночас залишатися уважною до емоційного стану іншого [6; 11; 23]. Коли ж емоції накопичуються без слів, а людина уникає розмов про складні теми або не може сформулювати свої потреби, стосунки можуть «завмирати» в постійній, але не озвученій напрузі або періодично вибухати гострими конфліктами з взаємними звинуваченнями. Тому в психологічному консультуванні значну увагу приділяють розвитку навичок усвідомленого спілкування та емоційної грамотності.

Якщо розглядати романтичну комунікацію в гендерному аспекті, часто беруть до уваги очікування, які висуваються до ролі жінки у стосунках. Її нерідко бачать як ту, хто має відповідати за «емоційний клімат»: ініціювати розмови про почуття, згладжувати конфлікти, піднімати теми, пов’язані з майбутнім пари [6; 23]. Унаслідок такого нерівномірного розподілу відповідальності за емоційну сферу жінка може відчувати хронічне перевантаження, особливо тоді, коли її власні потреби залишаються не до кінця усвідомленими або постійно відсуваються на другий план заради збереження видимої злагоди.

У цьому контексті набуває значення поняття комунікативної компетентності партнера. М. М. Філоненко розглядає її не лише як уміння користуватися мовними засобами, а й як здатність добирати спосіб висловлювання з урахуванням ситуації, емоційного стану та індивідуальних особливостей співрозмовника [11]. У романтичних стосунках це проявляється в умінні говорити про складні й чутливі теми так, щоб зберігати контакт і не принижувати гідність жодного з партнерів: замість звинувачень — описувати власні почуття, замість глобальних ярликів і узагальнень — звертатися до конкретних ситуацій. Н. І. Пов’якель наголошує, що справжня комунікативна компетентність неможлива без рефлексії: людина має розуміти, як її слова й невербальні сигнали впливають на іншу сторону, і за потреби відповідно змінювати свою поведінку [6].

Результати досліджень подружньої взаємодії Дж. Ґоттмана показують, що подальший розвиток стосунків більше залежить не стільки від частоти конфліктів, скільки від того, як саме партнери спілкуються під час таких загострень [24]. Пари, які навіть у напружених розмовах зберігають повагу, рідко вживають глобальні

узагальнення на кшталт «ти завжди…», «ти ніколи…», не вдаються до приниження чи саркастичних випадів. Натомість вони частіше використовують «я-повідомлення» та демонструють хоча б базові прояви емпатії — підтримувальний зоровий контакт, кивки, короткі вербальні підтвердження. На противагу цьому, домінування критики, знецінення, захисної позиції або емоційного «відключення» одного з партнерів пов'язують зі зниженням задоволеності стосунками та зростанням імовірності їх розриву [24; 19].

Г. Боденман пропонує розглядати комунікацію партнерів як складову діадного копінгу — спільного подолання стресу [14; 15]. У такому підході пара не просто обмінюється інформацією про труднощі, а формує типовий спосіб реагування на напругу: або згуртовується довкола проблеми й шукає рішення разом, або, навпаки, посилює стрес через взаємні звинувачення, емоційне віддалення чи знецінення переживань одного з партнерів [22; 32]. У першому випадку спілкування стає ресурсом підтримки й частково знімає емоційне навантаження з кожного; у другому — перетворюється на додаткове джерело фрустрації. Для жінки, яка часто бере на себе більшу частину «емоційної праці» у стосунках, характер діадного копінгу має особливе значення: від нього залежить, чи відчуває вона себе почутою й емоційно підтрманою, чи залишається сам на сам зі своїми переживаннями [22; 30; 31; 32].

Ще одним важливим виміром міжособистісної комунікації в романтичних стосунках є баланс між саморозкриттям і збереженням особистих меж. М. М. Філоненко наголошує, що готовність ділитися своїми почуттями є необхідною умовою інтимності, однак надмірне, погано дозоване саморозкриття, особливо за умов нестабільної прихильності, може посилювати відчуття залежності та вразливості [11]. Для жінки це нерідко пов'язано з внутрішнім протиріччям: з одного боку, є потреба бути щирою й «відкритою» для партнера, а з іншого — страх бути відкиненою, осміяною або не почутою. Те, як саме ця дилема розв'язується в спілкуванні, значною мірою визначає суб'єктивне відчуття безпеки у стосунках і можливість прямо говорити про власні потреби [16; 39; 23].

Не менш важливою складовою є й повсякденне, «рутинне» спілкування, яке часто не усвідомлюється як щось істотне. Дослідження свідчать, що короткі щоденні

розмови, обмін підтримувальними повідомленнями або обговорення дрібних побутових ситуацій формують тло довіри й емоційної близькості, на якому значно легше торкатися складніших тем [23; 31]. Коли ж повсякденна комунікація зводиться переважно до функціональних запитів на кшталт «що купити», «коли повернешся», ресурс стосунків поступово виснажується, і будь-яке загострення сприймається як більш загрозливе через брак позитивних контактів, які могли б його «збалансувати».

З позицій теорії прихильності Дж. Боулбі та подальших досліджень М. Мікулінсера й П. Шейвера міжособистісне спілкування виступає головним засобом підтримання чи відновлення відчуття безпеки в парі [16; 39; 23]. За умови безпечної прихильності діалог використовується для уточнення намірів, взаємної підтримки та спільного ухвалення рішень. Тривожний тип прихильності пов’язаний із гіпертрофованою потребою в близькості та схильністю до протестних стратегій — частих запитів запевнення, драматизації, звинувачень. Уникальний тип, навпаки, супроводжується знеціненням значущості стосунків, униканням обговорення важливих тем і переведенням контакту в більш поверхневу площину [39; 23]. Додатковий аналітичний ракурс пропонує трикутна теорія любові Р. Дж. Стернберга, у межах якої інтимність, пристрасть і зобов’язання розглядаються як складники, що потребують специфічних комунікативних практик для підтримання близькості та стабільності взаємин [42].

Якість комунікації значною мірою визначається також індивідуально-типологічними особливостями особистості — рівнем емоційної чутливості, тривожності, схильністю до домінування чи поступливості, а також характерними стилями взаємодії, які проявляються в стійких міжособистісних патернах поведінки [26; 35; 44; 38]. У парних стосунках це має практичні наслідки: кооперативні, підтримувальні сценарії протиставляються конфронтаційним або уникальним, а патерн «вимога–відхід» (коли один партнер наполягає на розмові, а інший віддаляється) пов’язують зі зниженням задоволеності стосунками та несприятливими траєкторіями їхнього розвитку [18; 20; 26; 23].

Отже, міжособистісна комунікація — це багаторівневий процес, у якому поєднуються когнітивні, емоційні та поведінкові механізми. Її результативність

зумовлена не лише знанням формальних правил спілкування, а й емпатією, здатністю до рефлексії, емоційною зрілістю та гнучкістю. У площині романтичних стосунків особливе значення має те, як поєднуються індивідуально-типологічні риси з інтерперсональними стилями, типом прихильності, характерними схемами повсякденного та конфліктного спілкування, адже саме це безпосередньо впливає на суб'єктивну задоволеність стосунками [6; 11; 23; 22].

1.2. Теоретичні підходи до вивчення акцентуацій характеру

Поняття акцентуації характеру посідає важливе місце в сучасній психології особистості. К. С. Журба та В. В. Кріпак [2] пропонують розуміти під акцентуацією надмірну вираженість окремих рис, яка формує крайні варіанти норми й підвищує чутливість людини до певних життєвих ситуацій, але не призводить до стійкої дезадаптації. Подібної позиції дотримується й М. Й. Варій, наголошуючи, що акцентуації позначають зони особливої вразливості, проте не є тотожними психопатології [1]. У працях М. М. Філоненка підкреслюється зв'язок акцентуацій з індивідуально-типологічними відмінностями та особливостями соціальної адаптації, зокрема у сфері міжособистісної взаємодії [11]. У підсумку ці підходи дозволяють розглядати акцентуації як «загострені» варіанти характеру, що задають індивідуальний стиль реагування на вимоги середовища [1; 2; 11].

Класичні засади акцентуаційного підходу пов'язані з працями К. Леонгарда [37]. Він розглядав характер як цілісну структуру, у якій можна виокремити провідні (основні) та другорядні риси. Коли певні риси набувають надмірної вираженості, вони починають визначати загальний стиль поведінки, спосіб переживання подій і характер взаємодії з оточенням. На думку К. Леонгарда [37], саме така надмірна вираженість і позначається поняттям «акцентуація характеру». Водночас ідеться про крайні, але все ж варіанти норми: людина з акцентуацією здатна до успішної соціальної адаптації, однак у певних умовах, що «потрапляють» у її чутливі зони, опиняється у групі підвищеного ризику.

Спираючись на цю логіку, К. Леонгард [37] запропонував типологію акцентуацій (гіпертимний, дистимний, тривожний, циклотимний, екзальтований,

емотивний, демонстративний, педантичний, застрягаючий, збудливий тощо), яка набула широкого вжитку в практиці. На її основі разом із Г. Шмішеком було створено опитувальники для емпіричної діагностики акцентуацій, що дають змогу визначати провідний тип і його поєднання [2; 37]. У подальших дослідженнях українських авторів, зокрема К. С. Журби та В. В. Кріпака [2], ці типи описуються вже з урахуванням сучасних уявлень про норму, межові стани та особливості варіативності характеру на різних етапах онтогенезу.

Важливим аспектом теоретичного аналізу акцентуацій є їх розмежування з розладами особистості. К. С. Журба та В. В. Кріпак [2] підкреслюють, що за наявності акцентуацій загальний рівень соціальної адаптації зберігається, а труднощі стосуються переважно окремих «вузьких місць» психіки й виявляються в конкретних ситуаціях. Натомість розлади особистості пов’язані зі стійкою дезадаптацією, широким спектром проявів та негнучкістю поведінки в різних життєвих контекстах. М. Й. Варій [1] наголошує на значущості континуального підходу для практичного психолога: від помірно виражених рис — через акцентуації — до патології. Такий підхід дає змогу уникати стигматизуючих ярликів і розглядати акцентуації як потенційні ресурси розвитку, які за наявності підтримки й рефлексивного осмислення можуть сприяти особистісному зростанню.

Сучасні українські емпіричні дослідження показують, що акцентуації пов’язані з важливими параметрами функціонування особистості — від копінг-стратегій і рівня саморегуляції до особливостей міжособистісної взаємодії. Зокрема, С. О. Станібула вказує на відмінності у способах подолання стресу залежно від провідного типу акцентуації, описуючи характерні варіанти реагування та «зони підвищеної чутливості» у поведінці [8]. І. М. Ревякіна та Є. К. Курбанова [7] простежують вікову динаміку акцентуацій: у підлітковому й юнацькому віці окремі риси проявляються різкіше, тоді як у дорослому віці спостерігається певне «вирівнювання» завдяки життєвому досвіду й розвитку механізмів саморегуляції. Водночас у емоційно значущих сферах, зокрема в романтичних стосунках, акцентуації залишаються відносно стабільними й продовжують впливати на стиль спілкування та переживання близькості [7; 8].

Значна увага приділяється й взаємозв’язку акцентуацій із характерологічними та темпераментальними особливостями. М. Й. Варій [1] застерігає від ототожнення акцентуацій ані з темпераментом, ані з окремими рисами характеру: йдеться про цілісні конфігурації, у яких поєднуються емоційні, вольові та поведінкові компоненти. Водночас акцентуйовані риси закономірно пов’язані з базовими темпераментальними характеристиками (швидкість реагування, емоційна лабільність, чутливість), що зумовлює індивідуальний стиль поведінки в міжособистісних ситуаціях [1; 11].

Окремий теоретичний вимір становить співвіднесення акцентуаційного підходу з димензійними моделями рис особистості. У межах сучасних п’ятифакторних моделей [1] особистість описується за основними континуумами (нейротизм – емоційна стабільність, екстраверсія – інтроверсія, доброзичливість, сумлінність, відкритість досвіду). Як підкреслює М. М. Філоненко [11], акцентуації в цьому контексті можна тлумачити як крайні поєднання зазначених вимірів: наприклад, тривожний тип — як високу невротичність і низьку емоційну стабільність, педантичний — як поєднання високої сумлінності з ригідністю. Така інтерпретація зближує мову практично орієнтованих типологій із мовою сучасних особистісних досліджень, що є важливим для аналізу й трактування емпіричних даних.

Важливою тенденцією останніх десятиліть є інтеграція проблематики акцентуацій з інтерперсональною парадигмою. Т. Лірі, а також Дж. С. Віґґінс і М. Б. Гуртман [26; 35; 44] розробили моделі інтерперсонального кола, у яких міжособистісні риси описуються в координатах домінантності/субмісивності та дружності/ворожості. Як зазначає К. Д. Лок [38], ці підходи дають змогу емпірично фіксувати позицію особистості у просторі міжособистісних стилів. Завдяки цьому стає можливим співвідносити акцентуації характеру з певними інтерперсональними профілями: збудливий тип частіше виявляється в полі домінантної та менш дружньої поведінки, тоді як емотивний — у зоні дружньої й переважно недомінантної взаємодії [26; 35; 38; 44]. Така інтеграція робить акцентуаційний підхід більш прикладним для аналізу міжособистісної комунікації.

Для вивчення романтичних стосунків особливий інтерес становлять ті акцентуації, які безпосередньо впливають на сприйняття близькості, конфлікту та розподілу відповідальності у відносинах. К. Леонгард [37] описує тривожний тип як такий, що вирізняється підвищеною чутливістю до можливих невдач, очікуванням негативної оцінки з боку інших і схильністю до самозвинувачення. У площині близьких стосунків це може проявлятися в постійній потребі у запевненнях, страху втратити партнера, підозріливому ставленні до змін у його поведінці. Педантичний тип, навпаки, пов'язаний з орієнтацією на порядок, чіткі правила й відповідальність, схильністю до деталізації та контролю [2; 37]. У стосунках така людина зазвичай наполягає на дотриманні домовленостей, структурованості побуту й «правильності» взаємодії, що з одного боку забезпечує стабільність і передбачуваність, а з іншого — може ставати джерелом напруги через ригідність і надмірну вимогливість.

Важливу роль у прояві акцентуацій відіграє життєвий шлях особистості. І. М. Ревякіна та Є. К. Курбанова [7] показують, що в юнацькому віці, коли триває інтенсивне становлення ідентичності та з'являються перші значущі романтичні стосунки, акцентуації можуть проявлятися особливо яскраво — як у поведінці, так і в емоційних реакціях. Поступове входження в доросле життя, професійна реалізація та накопичення досвіду вирішення конфліктів сприяють певному «згладжуванню» крайніх проявів. Однак базові тенденції (наприклад, тривожність або педантичність) зазвичай зберігаються і далі впливають на те, як людина комунікує з партнером [7; 8].

З практичного погляду вивчення акцентуацій характеру відкриває для психолога кілька важливих можливостей. По-перше, акцентуації виступають своєрідними «маяками», які вказують, у яких ситуаціях клієнт реагуватиме особливо болісно й які теми у стосунках можуть виявитися для нього травматичними. Як зазначає М. М. Філоненко [11], інформація про провідний тип акцентуації допомагає прогнозувати комунікативні установки, типові захисні й копінг-стратегії, а також потенціал до змін у психотерапії. По-друге, вона створює основу для психопросвіти: клієнт отримує змогу краще усвідомити власні сильні сторони та вразливості, що знижує рівень самозвинувачення й сприяє формуванню більш реалістичних

очікувань як від себе, так і від партнера.

Ще один важливий аспект — питання діагностики акцентуацій і трактування отриманих результатів. Розробляючи опитувальники, К. Леонгард і Г. Шмішек виходили з припущення, що самооцінка респондента дає достатньо надійні підстави для виявлення провідних загострених рис [37; 2]. Водночас К. С. Журба та В. В. Кріпак наголошують, що показники опитувальника не можна сприймати як жорсткий «діагноз»; радше це орієнтир, який потребує співставлення з клінічними спостереженнями, аналізом життєвого контексту й особистісної історії людини [2]. Таке поєднання кількісних і якісних методів дозволяє уникати спрощених висновків на кшталт «людина має тривожний характер», замінюючи їх точнішими формулюваннями про те, у яких ситуаціях саме зростає чутливість.

Із методологічної точки зору М. Й. Варій наголошує на тому, що прояви акцентуацій залежать від культурного й соціального контексту [1]. В одних умовах, наприклад, педантичність може розглядатися як безумовна перевага (ретельність, відповідальність, пунктуальність), тоді як в інших — як «надмірна прискіпливість», що ускладнює взаємодію. Аналогічним чином підвищена емоційність емотивного чи екзальтованого типів може бути ресурсною в діяльності, де потрібна щира залученість і підтримка, але створювати труднощі там, де домінують жорсткі регламенти й формалізовані вимоги [1; 2]. Відповідно, інтерпретація акцентуацій неможлива без урахування соціокультурного середовища, у якому живе людина.

Низка авторів також підкреслює тісний зв’язок акцентуацій із стратегіями психологічного захисту та копінгом. М. М. Філоненко відзначає, що загострені риси можуть зумовлювати вибір типових способів подолання труднощів, які, з одного боку, допомагають підтримувати внутрішню рівновагу, а з іншого — іноді «фіксують» людину в не надто адаптивних сценаріях [11]. Так, для тривожного типу характерними можуть бути уникання або надмірне обмірковування ситуацій, для застрягаючого — тривале повернення до пережитих образ і відчуття несправедливості, для демонстративного — потреба в постійному зовнішньому підтвердженні. У романтичних стосунках ці стратегії проявляються в способах комунікації: хтось частіше замовчує проблеми, хтось, навпаки, багаторазово

повертається до однієї й тієї ж теми, і ці патерни безпосередньо пов’язані з акцентуйованими рисами [8; 11].

Окремим питанням є межа між «корисною» вираженістю рис і їх надмірним загостренням. М. Й. Варій звертає увагу на те, що одна й та сама домінантна риса може мати як адаптивний, так і дезадаптивний ефект — залежно від інтенсивності та життєвих обставин [1]. Наприклад, помірна тривожність сприяє пильності, відповідальному ставленню до обов’язків та турботі про стосунки, тоді як її надмірний рівень зумовлює схильність до самозвинувачення й емоційного виснаження. Аналогічно, помірна педантичність допомагає залишатися організованим, але у перебільшеному варіанті формується ригідність і жорстке ставлення до себе й оточення [2; 37]. Тому акцентуації доцільно сприймати не як «ярлики», а як шкалу інтенсивності, де завдання психолога — оцінити, наскільки конкретний рівень вираженості рисі допомагає чи, навпаки, ускладнює життя людини.

Важливо також пам’ятати, що акцентуації рідко існують ізольовано: вони взаємодіють між собою й формують індивідуально своєрідні профілі. К. Леонгард відзначав, що в однієї особи можуть бути одночасно виражені кілька типів, наприклад поєднання емоційності й тривожності або гіпертимності й демонстративності [37]. Для практики це означає, що пошук «чистого» типу не завжди є продуктивним; набагато корисніше аналізувати, які риси виходять на перший план у різних сферах життя — професійній, сімейній, у романтичних стосунках. І. М. Ревякіна та Є. К. Курбанова підкреслюють, що домінуючі поєднання акцентуацій можуть змінюватися з віком, що, у свою чергу, позначається на стилі взаємодії та переживанні близькості [7].

Окреме практичне питання стосується того, як саме інформація про акцентуації може бути інтегрована в психологічне консультування й психотерапію. На думку М. М. Філоненка, розуміння провідних загострених рис дозволяє будувати більш реалістичні очікування щодо темпу та можливих напрямів змін: де можна розраховувати на відносно швидкі зрушення, а де радше йдеться про тривале навчання саморегуляції та прийняття власних особливостей [11]. К. С. Журба та В.

В. Кріпак наголошують, що метою роботи не є «усунення» акцентуації; важливіше допомогти людині побачити, як її загострені риси проявляються у повсякденній поведінці, де вони можуть бути ресурсом, а де потребують додаткової уваги й корекції [2]. У контексті романтичних стосунків це відкриває можливості для обговорення типових сценаріїв конфліктів, пов'язаних з акцентуаціями, і пошуку більш гнучких варіантів комунікації.

Загалом можна стверджувати, що сучасні підходи до вивчення акцентуацій характеру рухаються від жорстких, «раз і назавжди» заданих типологій до більш гнучкого, контекстуально чутливого бачення. Класична модель К. Леонгарда й надалі зберігає свою евристичну цінність як «карта» загострених рис [37], однак, у поєднанні з напрацюваннями М. Й. Варія, М. М. Філоненка, К. С. Журби та В. В. Кріпака, дозволяє трактувати акцентуації як динамічні характеристики, пов'язані з життєвим досвідом, соціальним контекстом і системою стосунків [1; 2; 11]. Це створює підґрунтя для більш тонкого аналізу того, як саме акцентуації впливають на міжособистісну комунікацію, зокрема в романтичних стосунках, і яким чином їх можна враховувати в практиці психологічної допомоги.

У підсумку теоретичні підходи до акцентуацій — від класичної типології К. Леонгарда до сучасних українських емпіричних досліджень — сходяться в ключовому положенні: йдеться про крайні варіанти нормальних рис, що підсилюють чутливість до певних вимог середовища й опосередковано впливають на стиль спілкування та якість взаємодії з партнером [2; 7; 37]. Поєднання акцентуаційного підходу з димензійними моделями рис та інтерперсональною парадигмою (інтерперсональне коло) дає змогу більш прицільно описувати індивідуально-психологічні відмінності, прогнозувати комунікативні установки й оптимізувати стратегії психологічного консультування та соціально-психологічної адаптації в різних сферах життєдіяльності, зокрема в романтичних стосунках [1; 2; 11; 38; 44]. Надалі це забезпечує теоретичну основу для аналізу того, як саме різні типи акцентуацій — зокрема тривожний і педантичний — виявляються в комунікації жінок у романтичних стосунках і пов'язані із задоволеністю цими стосунками.

1.3. Психологічні особливості міжособистісного спілкування в романтичних стосунках у жінок з різними типами акцентуацій характеру

Комунікація в романтичних стосунках тісно пов'язана з індивідуально-типологічними особливостями партнерів. Н. І. Пов'якель наголошує, що міжособистісне спілкування передбачає постійне узгодження смислів, емоцій і дій між людьми [6], а М. М. Філоненко підкреслює його багаторівневий характер — поєднання когнітивного, емоційного (афективного) та поведінкового компонентів [11]. На рівні міжособистісної взаємодії стилі поведінки зручно описувати через інтерперсональні моделі Т. Лірі та подальші розробки Дж. С. Віґґінса, М. Б. Гуртмана і К. Д. Лока, де комунікація позиціонується в координатах домінантність/субмісивність і дружність/ворожість [35; 26; 44; 38].

У межах акцентуаційного підходу К. Леонгарда підвищена вираженість окремих рис формує типові способи емоційної регуляції та комунікативні патерни, не набуваючи при цьому характеру патології [37]. Це створює можливість попередньо прогнозувати звичні комунікативні стратегії в парі та ті «вразливі точки», які найімовірніше проявлятимуться у конфліктах [37; 2; 25]. Жінка з акцентуйованими рисами зберігає загальну здатність до адаптації, однак опиняється в «зоні підвищеного ризику» саме в тих ситуаціях, які торкаються її чутливих тем — потреби в безпеці, потреби в структурованості, схильності до самозвинувачення або до посиленого контролю [2; 7; 12].

Далі наведемо узагальнений опис типів акцентуацій, які є найбільш релевантними для романтичної взаємодії, та їх можливих комунікативних проявів (із урахуванням даних про конфліктні патерни, зокрема типу «вимога–відхід») [25; 19; 21; 28].

Гіпертимний — вирізняється ініціативністю, схильністю до підвищеного позитивного настрою, легкістю встановлення контактів. У стосунках це часто проявляється як активність, готовність до спільних подій, «оживлення» комунікації. Водночас існують ризики поспішності й поверхневого ставлення до проблем: партнерка чи партнер можуть недооцінювати глибину емоційних потреб іншої людини або уникати тривалих «серйозних» розмов [37; 2; 12].

Дистимний — схильність до зниженого настрою, стриманість у прояві емоцій, обережність у контактах. У романтичній взаємодії це може зменшувати видимість підтримувальної поведінки й ініціативи в діалозі: партнер іноді сприймається як емоційно «віддалений». Важливою компенсаторною умовою стає структурований, чіткий і водночас прийнятливий зворотний зв'язок від іншої сторони [37; 2; 12].

Лабільний / циклотимний — коливання настрою зумовлюють мінливість стилю спілкування: від теплої, залученої комунікації до дистанційованості, дратівливості чи різкості. Для таких стосунків особливо важливими є узгоджені правила зворотного зв'язку: як говорити про зміни в настрої, як просити про підтримку й як реагувати на тимчасову емоційну нестабільність партнера [37; 2; 12].

Тривожний (анксіозний) — характеризується підвищеною чутливістю до можливого відкидання, схильністю «зчитувати» загрозу в нейтральних чи двозначних сигналах, гіперуважністю до поведінки партнера. Це добре узгоджується з описами тривожної прихильності: людині складніше регулювати емоції в близьких стосунках, частіше виникає потреба в запевненнях, перевірках, уточненнях [39; 23; 13; 12].

Демонстративний — виразна експресивність, потреба в увазі й визнанні, схильність до яскравих емоційних реакцій. У комунікації це виявляється через активне використання невербальних засобів, драматизацію подій, емоційно забарвлені висловлювання. З одного боку, це може робити стосунки «живими», насиченими, а з іншого — ускладнювати конструктивний діалог, особливо коли обговорюються конфліктні теми [37; 2; 12].

Збудливий (екзитивний) — поєднання імпульсивності зі схильністю до контролю й наполегливого відстоювання своєї позиції. Під час напружених розмов це нерідко переводить дискусію у конфронтаційне русло: підвищується тон, з'являються звинувачення, посилюється тиск на партнера. За недостатнього самоконтролю зростає ймовірність формування патерну «вимога–відхід», коли один наполягає, а інший змушений дистанціюватися, що пов'язано зі зниженням задоволеності стосунками [18; 19; 21; 28; 24].

Педантичний — орієнтація на порядок, послідовність, чіткі правила й

деталізацію. У перемовинах це може бути суттєвим ресурсом: партнер уважний до домовленостей, відповідальний, схильний структуровано обговорювати проблеми. Водночас високі стандарти та ригідність можуть затягувати процес узгодження, провокувати претензійність і труднощі з прийняттям компромісів [37; 2; 17].

Застрягаючий (персеверативний) — схильність «затримуватися» на образах, почутті несправедливості, минулих конфліктах. У романтичних суперечках це виявляється в повторних поверненнях до старих епізодів, фіксації на питанні провини, труднощах із завершенням конфлікту й «відпусканням» ситуації [37; 2; 17].

Емотивний — висока емоційна чутливість і здатність до співпереживання. У стосунках це часто стає значущим ресурсом: така людина зауважує емоційні нюанси, здатна до підтримувальної, турботливої комунікації. Дослідження пов’язують подібні прояви з вищими показниками суб’єктивної задоволеності стосунками, за умови, що емоційне навантаження не стає надмірним [22; 30; 31; 25].

Екзальтований — інтенсивні афективні реакції, схильність до переживання сильних підйомів і спадів настрою. Це посилює як позитивне відчуття близькості (яскраві прояви прихильності, натхнення), так і ризик емоційної ескалації у випадку фрустрації. Тому особливого значення набувають навички регуляції інтенсивних емоцій та узгодження «правил гри» у конфліктних ситуаціях [37; 2; 12].

Такі індивідуально-психологічні профілі узгоджуються з виявленими в дослідженнях закономірностями подружньої комунікації: схильністю до патерну «вимога/відхід», специфічними атрибутивними упередженнями в конфліктних ситуаціях та зв’язком особливостей емоційної регуляції із задоволеністю стосунками [17; 19; 21; 22; 24; 30]. Водночас стилі прихильності вносять у цю картину системний вимір: показники тривожності й уникнення за опитувальником ECR-R пов’язані з гіперактивацією та деактивацією системи прихильності, характерними когнітивними схемами щодо себе й партнера, а також підвищеною вразливістю до емоційної дисрегуляції [39; 23; 13; 12].

У концепції прихильності, яку розвивали М. Мікулінсер і П. Шейвер, тривожний тип прихильності описується як схильність до постійної настороженості щодо можливої втрати стосунків, тоді як уникальний тип пов’язаний із тенденцією

до емоційного дистанціювання та зниження відкритості у вираженні почуттів [39; 23; 10]. Для жінки в романтичній парі це має безпосередні комунікативні наслідки. За наявності тривожної акцентуації характеру внутрішній фон підвищеної тривоги може поєднуватися з когнітивними схемами, притаманними тривожній прихильності: фокусом на ознаках віддалення партнера, інтерпретацією двозначних чи нейтральних ситуацій як загрозливих, заниженням власної значущості у стосунках. У спілкуванні це проявляється у частих ініціативних розмовах «про стосунки», багаторазових уточненнях, запитах на підтвердження важливості та високій емоційній реактивності на будь-які зміни в поведінці партнера [39; 23; 13; 12].

Педантична акцентуація, за К. Леонгардом і К. С. Журбою [37; 2], задає інший модус вразливості. Жінка з таким профілем особливо чутлива до порушень правил, домовленостей і звичної структури спільного життя. Для неї важливими є виконання взятих зобов’язань, дотримання узгодженого розподілу ролей, своєчасне повідомлення про зміни планів. У комунікації це виявляється через схильність до деталізації, побудову розгорнутих «логічних ланцюгів» та наголос на справедливості й послідовності. Якщо бракує діалогу та взаємної емпатії, педантичні тенденції можуть переходити у надмірну критичність, контроль, повторні повернення до вже здійснених «порушень» і фіксацію на помилках партнера [37; 2; 22; 30].

Як показує Г. Боденман, у романтичних стосунках ключового значення набуває діадний копінг — спосіб, у який партнери разом реагують на стресові події [14; 15]. Для жінки з тривожною акцентуацією типовою є стратегія гіперзалученості: у разі напруги вона прагне негайно «проговорити» проблему, не залишати ситуацію невизначеною, знову і знову повертається до теми, намагаючись знизити власну тривогу через вербалізацію й аналіз. Для педантичного типу більш характерним є раціоналізований копінг: спроба структурувати проблему, розкласти її на окремі елементи, окреслити правила, межі й алгоритм дій, іноді із недостатнім урахуванням емоційного виміру переживань партнера [37; 2; 22; 30].

Поєднання таких різних стилів реагування може породжувати типові конфліктні сценарії. У роботах, присвячених подружній взаємодії, детально описано

патерн «вимога–відхід», за якого один партнер наполягає на обговоренні проблеми, а інший ухиляється, замовкає або відкладає розмову [18; 19; 21; 28; 24]. Для тривожного жіночого профілю більш імовірним є виявлення саме «полюса вимоги»: ініціювання розмов, пошук однозначних відповідей і гарантій, емоційні звернення до почуттів партнера. Якщо ж партнер реагує уникненням, це часто сприймається як підтвердження страхів, провокуючи нову хвилю тривоги й посилення наполегливості. У випадку педантичного профілю вимогливість має іншу форму: акцентується дотримання правил, послідовність і «правильність» поведінки, що також може викликати втому, захисне відсторонення та посилення дистанції з боку іншої сторони [17; 19; 21; 25].

Важливим чинником, який пом’якшує або, навпаки, посилює вплив акцентуацій на спілкування, є емпатія та здатність до рефлексії. Н. І. Пов’якель зазначає, що ефективне міжособистісне спілкування ґрунтується на готовності почути й визнати емоційний досвід іншої людини, навіть якщо він суттєво відрізняється від власного [6]. Для емотивного типу акцентуації така здатність є природним ресурсом: жінка зазвичай легко «зчитує» настрій партнера, чутливо реагує на невербальні сигнали, схильна підтримувати й заспокоювати [19; 31]. Для тривожного чи педантичного типу емпатія частіше «перекривається» власною тривогою або фіксацією на правилах, проте її цілеспрямований розвиток у процесі психологічної роботи здатен суттєво покращити якість діалогу.

У ширшому соціокультурному контексті жінка часто виконує роль основного «носія» емоційної праці у стосунках: саме від неї очікують ініціації розмов про почуття, налагодження контакту, згладжування конфліктів [23]. Для жінки з тривожною акцентуацією це може підкріплювати тенденцію брати на себе надмірну відповідальність за стан стосунків, а для педантичного профілю — посилювати відчуття обов’язку «робити все правильно» й відповідати певному, часто нереалістичному, ідеалу партнерки. Якщо така емоційна праця не зустрічає взаємності, асиметрія навантаження призводить до виснаження, емоційного вигорання та підвищення залежності від партнера.

Емоційна залежність у романтичних стосунках, з огляду на акцентуації,

набуває різних форм. Для тривожного типу характерною є залежність від підтверджень любові, уваги та фізичної близькості: затримка з відповіддю, зміна тону чи зменшення частоти контактів можуть переживатися як ознака відкидання. У таких умовах жінка схильна йти на компроміси, що суперечать її власним потребам, лише б уникнути конфлікту або загрози розриву [39; 23; 10]. Для педантичної акцентуації більш типовою є залежність від стабільності та передбачуваності: загрозливими переживаються порушення структури — нерівномірний розподіл обов'язків, непослідовність у словах і діях партнера, невиконання домовленостей. Основна напруга тут зосереджується не стільки на страху «бути покинутою», скільки на страху «жити в хаосі», що безпосередньо впливає на сценарії комунікативної поведінки.

Як показують дослідження подружньої комунікації, недостатньо розвинена емоційна регуляція, ригідність позицій і низький рівень емпатії пов'язані зі зниженням задоволеності стосунками та накопиченням нерозв'язаних конфліктів [17; 19; 21; 22; 24; 30]. У жінок із тривожними акцентуаціями це часто проявляється у вигляді циклів загострення й тимчасового «затищя», коли конфлікти формально завершуються, але внутрішнє відчуття небезпеки не зникає. У жінок із педантичними акцентуаціями формуються сценарії повторних повернень до тих самих тем, детального аналізу помилок партнера та своєрідного «ведення хроніки порушень», що поступово підриває довіру в парі [37; 2; 25; 17].

Разом із тим акцентуації не варто розглядати лише як фактор ризику. За умови усвідомлення власних особливостей і за підтримки партнера вони можуть ставати ресурсом розвитку стосунків. Тривожний тип у поєднанні з опрацьованими навичками емоційної регуляції створює потенціал для глибокого переживання близькості, уважності до сигналів партнера та гнучкого реагування на зміни в його стані. Педантичний тип, своєю чергою, сприяє відповідальному ставленню до зобов'язань, турботі про якість домовленостей і стабільність спільного життя [2; 11; 23]. Відповідно, завдання психологічної допомоги полягає не в тому, щоб «позбутися» цих рис, а в тому, щоб підтримати процес їх інтеграції: перетворити тривогу й ригідність на усвідомлені стратегії збереження близькості та

конструктивного діалогу.

Підсумовуючи, можна сказати, що міжособистісне спілкування жінок у романтичних стосунках істотно модулюється профілем акцентуацій характеру й стилем прихильності. Тривожні акцентуації посилюють чутливість до сигналів можливого розриву, підвищують імовірність формування патерну «вимога–відхід» і сприяють розвитку емоційної залежності. Педантичні акцентуації пов'язані з напругою навколо правил, норм і відповідальності, схильністю до структурованих, але подекуди жорстких форм зворотного зв'язку. Вплив цих чинників не є фатальним: за умови розвитку емпатії, рефлексії та діадних копінг-навичок комунікація може ставати більш гнучкою й підтримувальною, а задоволеність стосунками — зростати [16; 23; 31; 36]. Окреслені положення формують теоретичне підґрунтя для подальшого емпіричного вивчення особливостей комунікації та рівня задоволеності стосунками в жінок із домінуючими тривожними й педантичними акцентуаціями характеру.

Висновки до розділу 1

1. Показано, що міжособистісна комунікація в романтичних стосунках є багаторівневим процесом, який поєднує когнітивні, емоційні та поведінкові компоненти. Комунікація розглядається як форма соціальної взаємодії, де через вербальні й невербальні засоби відбувається узгодження смислів, емоцій і дій партнерів, підтримання відчуття безпеки, довіри й близькості. Наголошено, що якість діалогу визначається не лише змістом висловлювань, а й здатністю партнерів до емпатії, рефлексії, емоційної регуляції та гнучкого реагування на сигнали один одного. Важливу роль відіграють інтерперсональні стилі, моделі взаємодії, типи прихильності та повсякденні патерни спілкування, які в сукупності формують загальний емоційний фон стосунків і рівень суб'єктивної задоволеності ними.
2. Уточнено зміст поняття акцентуацій характеру та їх місце на континуумі між нормою й патологією. Акцентуації описані як крайні варіанти норми, що зумовлюють підвищену виразність окремих рис та формують типові способи

емоційної регуляції й міжособистісної поведінки. Підкреслено, що у жінок з акцентуйованими рисами саме романтичні стосунки стають чутливою сферою, у якій посилюються вразливі місця, пов'язані з потребою у безпеці, стабільності, прийнятті та контролі, що може сприяти як поглибленню близькості, так і загостренню конфліктів. Водночас акцентуації розглядаються не лише як фактор ризику, а й як потенційний ресурс особистісного зростання та розвитку стосунків за умови усвідомлення власних особливостей, готовності до саморефлексії й наявності підтримувального соціального оточення.

3. Розкрито, як профіль акцентуацій характеру та стиль прихильності модулюють комунікацію жінок у романтичних стосунках. Показано, що різні типи акцентуацій пов'язані зі специфічними комунікативними патернами, емоційною чутливістю та схильністю до певних сценаріїв конфліктної взаємодії, зокрема до патерну «вимога–відхід» і до формування емоційної залежності. Окреслено роль діадного копінгу, емпатії та рефлексії як важливих модераторів, які здатні зменшувати деструктивний вплив тривожних і педантичних тенденцій, підтримувати конструктивне обговорення напружених тем і сприяти формуванню більш гнучких, підтримувальних форм спілкування. Зазначено, що саме поєднання індивідуально-типологічних особливостей, стилю прихильності та спільних стратегій подолання стресу створює унікальний комунікативний профіль пари, який може бути як ресурсом, так і зоною ризику. Це створює теоретичне підґрунтя для подальшого емпіричного дослідження особливостей комунікації та задоволеності стосунками в жінок із домінуючими тривожними й педантичними акцентуаціями характеру.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МІЖОСОБИСТІСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЖІНОК З РІЗНИМИ ТИПАМИ АКЦЕНТУАЦІЙ ХАРАКТЕРУ

2.1. Мета та завдання дослідження

Метою нашого дослідження є дослідження психологічних особливостей комунікації з партнером у жінок із різними типами акцентуацій характеру.

Відповідно до мети нами були визначені завдання дослідження:

1. Проаналізувати наукову літературу щодо визначення поняття міжособистісної комунікації у жінок з різними типами акцентуацій характеру.
2. Визначити домінуючі стилі міжособистісної комунікації з партнером у жінок з різними типами акцентуацій характеру.
3. Дослідити переважаючі стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях у жінок з різними типами акцентуацій характеру.
4. Виявити рівневі особливості прояву емоційної залежності у жінок з різними типами акцентуацій характеру.
5. Оцінити рівневі особливості емпатійних здібностей у жінок з різними типами акцентуацій характеру.
6. Виявити рівневі особливості суб’єктивної задоволеності стосунками у жінок з різними типами акцентуацій характеру.

Та відповідно до завдання та актуальності дослідження, нами було сформульовано наступну гіпотезу: тип акцентуації характеру за Леонгардом–Шмішеком пов’язаний із психологічними особливостями міжособистісної комунікації жінки з партнером – стилем спілкування, стратегіями поведінки в конфліктах, параметрами прихильності, емпатійними характеристиками та рівнем задоволеності стосунками.

2.2. Опис вибірки та процедури дослідження

У дослідженні взяли участь 115 жінок віком 21–35 років, які перебувають у романтичних стосунках без офіційного шлюбу. Тривалість стосунків на момент опитування — від 1 до 3 років, що забезпечує відносну стабільність взаємин і сформованість комунікативних патернів. Усі учасниці надали інформовану згоду, опитування проводилося анонімно.

Профілі акцентуацій визначала методика опитувальника акцентуацій характеру за К. Леонгардом у адаптації Г. Шмішека. Домінантний профіль визначався як найвищий стандартизований показник (за умови відриву від другого профілю не менше трьох сирих балів). У разі виражених «змішаних» профілів респондентки включалися до загального масиву для кореляційно-регресійного аналізу.

Для міжгрупових порівнянь сформовано дві зіставні підвибірки з чітко вираженим домінантним профілем (орієнтовно по 30–40 осіб у кожній). Решта протоколів увійшла до димензійних аналізів повної вибірки. Такий підхід поєднує категоріальний і димензійний формати перевірки гіпотез і відповідає меті дослідження.

Добір здійснювався цільовою вибіркою з елементами методу «снігової кулі» (поширення оголошення серед магістранток, молодих фахівчинь і в тематичних спільнотах). Опитування проводилося за допомогою мережевої анкети (індивідуальне самозаповнення). Середній час проходження — 35–45 хвилин.

Послідовність етапів:

1. Інформування: мета, умови участі, конфіденційність, контакт дослідниці.
2. Скринінг-анкета: підтвердження критеріїв включення; базові демографічні відомості; дані про стосунки (тривалість, спільне проживання — за наявності).
3. Опитувальний блок (порядок подання блоків випадково змінювався, щоб зменшити вплив попереднього матеріалу та втоми):

– Опитувальник акцентуацій характеру за К. Леонгардом (у адаптації Г. Шмішека) — визначення провідних акцентуацій.

– Методика діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі — профіль інтерперсональної взаємодії в координатах домінантності/субмісивності та дружності/ворожості.

– Опитувальник комунікативних патернів — виявлення сценаріїв спілкування у конфліктах (зокрема «вимога — відхід», взаємна конструктивність, взаємне уникання).

– Опитувальник досвіду близьких стосунків — переглянута версія — показники прихильності: тривожність і уникання близькості.

– Індекс міжособистісної реактивності — емпатійні компоненти (емпатійна турбота, прийняття перспективи; показник особистісного дистресу — контрольний).

– Шкала оцінки задоволеності стосунками — інтегральна оцінка задоволеності взаєминами.

Мовні та етичні аспекти. Усі інструкції подано українською мовою. Для опитувальника досвіду близьких стосунків — переглянутої версії використано україномовну адаптацію. Для індексу міжособистісної реактивності застосовано переклад із процедурою «переклад ↔ зворотний переклад» і фіксацією внутрішньої узгодженості на вибірці. Дослідження відповідало принципам добровільності, анонімності та конфіденційності; у разі дискомфорту учасниця могла перервати участь.

Таблиця 2.1.

Розподіл домінантних типів акцентуацій у загальній вибірці (N = 115)

	Тип акцентуації	**n**	**%**
1	Тривожний	40	34,8
2	Педантичний	30	26,1
3	Гіпертимний	7	6,1
4	Дистимний	5	4,3
5	Циклотимний	5	4,3
6	Екзальтований	4	3,5
7	Емотивний	3	2,6

8	Демонстративний	8	7,0
9	Застрягаючий	7	6,1
10	Збудливий	6	5,2
11	Разом	115	100%

Операціоналізація змінних:

– Акцентуації характеру: стандартизовані бали за кожним типом за опитувальником Леонгарда–Шмішека; домінантний профіль — найвищий показник із мінімальним відривом від наступного.

– Інтерперсональні стилі: координати за методикою Т. Лірі (домінантність/субмісивність; дружність/ворожість); інтерпретація за секторами інтерперсонального кола.

– Комунікативні патерни: індекси «Вимога», «Відхід», «Взаємна конструктивність», «Взаємне уникання» за опитувальником комунікативних патернів (за жіночою перспективою у парі).

– Прихильність у близьких стосунках: «тривожність прихильності» та «уникання близькості» за опитувальником досвіду близьких стосунків — переглянутою версією.

– Емпатія: «емпатійна турбота» та «прийняття перспективи» як основні показники індексу міжособистісної реактивності; «особистісний дистрес» — контрольний індикатор.

– Задоволеність стосунками: інтегральний показник за шкалою оцінки задоволеності стосунками.

2.3. Опис методів дослідження

У дослідженні застосовано шість взаємодоповнювальних психодіагностичних інструментів, які дають змогу послідовно виміряти: акцентуації характеру, інтерперсональні стилі взаємодії, комунікативні сценарії в конфліктах, параметри прихильності у близьких стосунках, емпатійні якості, загальну задоволеність

стосунками. Усі опитувальники подані українською мовою; інструкції стандартизовано.

Опитувальник акцентуацій характеру за К. Леонгардом (у адаптації Г. Шмішека)

Призначення. Визначення вираженості акцентуйованих рис та встановлення домінантного типу акцентуації.

Структура і шкалювання. Опитувальник містить висловлювання з відповідями типу «так/ні» за десятьма шкалами: гіпертимний, дистимний, тривожний, циклотимний, екзальтований, емотивний, демонстративний, педантичний, застрягаючий, збудливий. Бали підсумовуються за ключами для кожної шкали. Домінантний тип визначається як шкала з найвищим сумарним балом (за потреби застосовується правило мінімального відриву від найближчої шкали).

Інтерпретація. Підвищені значення відображають «зони підвищеної чутливості» емоційної регуляції і типові стилі реагування, що релевантні для аналізу міжособистісної комунікації у парі.

Методика діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі

Призначення. Оцінка інтерперсонального профілю у координатах «домінантність — субмісивність» та «дружність — ворожість».

Структура і шкалювання. Відповіді агрегуються у вісім основних октантів (авторитарний, егоїстичний, агресивний, підозрілий, підлеглий, залежний, співпрацюючий, альтруїстичний). Суми балів переносяться у систему полярних координат, що дає векторну оцінку позиції особи в інтерперсональному колі. Можливе представлення як профілю октантів, так і двох інтегральних індексів за осями.

Інтерпретація. Профіль відображає стійкі стилі взаємодії, які пов’язані з комунікативними сценаріями у конфліктах і задоволеністю стосунками.

Опитувальник комунікативних патернів

Призначення. Виявлення типових сценаріїв взаємодії партнерів у конфліктних ситуаціях.

Структура і шкалювання. Твердження оцінюються за шкалою Лайкерта. Формуються ключові індекси: «вимога (учасниці)», «вимога (партнера)», «відхід (учасниці)», «відхід (партнера)», а також «взаємна конструктивність» і «взаємне уникання». Показники обчислюються як середні або суми відповідних пунктів (з урахуванням реверсних позицій, якщо такі передбачені ключем).

Інтерпретація. Вищі значення за «вимогою» відображають тиск/наполегливість у конфлікті, за «відходом» — тенденцію до дистанціювання. «Взаємна конструктивність» характеризує здатність до спільного обговорення та розв'язання проблем.

Опитувальник досвіду близьких стосунків — переглянута версія

Призначення. Оцінка параметрів прихильності у дорослому віці.

Структура і шкалювання. Містить твердження щодо переживання близькості та безпеки у стосунках. Формуються дві основні шкали: «тривожність прихильності» та «уникання близькості». Оцінювання здійснюється за шкалою Лайкерта; підсумкові індекси обчислюються як середні значення за відповідними пунктами (з урахуванням реверсних позицій).

Інтерпретація. Підвищена тривожність пов'язана з гіперчутливістю до відкидання і протестними комунікативними стратегіями; підвищене уникання — зі зниженням потреби у близькості та схильністю до дистанціювання.

Індекс міжособистісної реактивності

Призначення. Вимірювання компонентів емпатії як психологічного ресурсу комунікації.

Структура і шкалювання. Складається з чотирьох підшкал: «прийняття перспективи», «фантазія», «емпатійна турбота», «особистісний дистрес». Пункти оцінюються за шкалою Лайкерта; для кожної підшкали розраховується середній показник.

Інтерпретація. Вищі значення за «емпатійною турботою» і «прийняттям перспективи» пов'язані з підтримувальною комунікацією; високий «особистісний дистрес» може ускладнювати регуляцію емоцій у конфліктах.

Шкала оцінки задоволеності стосунками

Призначення. Загальна інтегральна оцінка суб’єктивної задоволеності романтичними стосунками.

Структура і шкалювання. Складається з короткого набору пунктів із п’ятиградаційною оцінкою. Сумарний індекс — середнє значення за пунктами з урахуванням зворотного кодування для визначених позицій (традиційно четвертого і сьомого пунктів). Вища оцінка означає вищу задоволеність.

Інтерпретація. Слугує підсумковим індикатором, на який впливають акцентуації, стилі взаємодії, параметри прихильності та емпатійні якості.

Обчислення показників і підготовка до аналізу

1. Для кожного опитувальника сформовано первинні шкальні бали згідно з ключами.
2. За необхідності виконано зворотне кодування окремих пунктів.
3. Розраховано інтегральні індекси (середні значення), а також стандартизовані значення (z-оцінки) для міжгрупових зіставлень та побудови графіків профілів.
4. Домінантний тип акцентуації визначено за опитувальником Леонгарда–Шмішека як шкалу з найбільшим значенням (за наявності — з мінімальним відривом).
5. Для подальших аналізів сформовано дві групи з домінантними профілями, що відповідають вимогам чисельності, а також підготовлено зведені показники для порівнянь за методикою Т. Лірі, опитувальником комунікативних патернів, опитувальником досвіду близьких стосунків, індексом міжособистісної реактивності та шкалою задоволеності стосунками.

Міжгрупові зіставлення виконувалися тестами, стійкими до нерівних обсягів і дисперсій (t-критерій Велча; у разі відхилення від нормальності — U-критерій Манна–Уїтні). Для блоків показників застосовувалася MANOVA з критерієм Pillai’s trace, після чого — уніваріантні тести з корекцією множинності. Ефекти звітувалися як g Геджеса / η^2 із 95% довірчими інтервалами.

Висновки до розділу 2

1. Представлено цілісну програму емпіричного дослідження психологічних особливостей комунікації жінок з партнером у зв’язку з типами акцентуацій характеру. Сформульовано мету, шість взаємопов’язаних завдань і робочу гіпотезу,

які безпосередньо випливають із теоретичного аналізу першого розділу та задають логіку вивчення стилів спілкування, стратегій поведінки в конфліктах, емоційної залежності, емпатії та суб'єктивної задоволеності стосунками.

2. Подано розгорнутий опис вибірки та дослідницької процедури, що дає змогу забезпечити порівнюваність груп і достатню надійність висновків. У дослідженні взяли участь 115 жінок віком від 21 до 35 років, які перебувають у стабільних романтичних стосунках без офіційного шлюбу тривалістю від одного до трьох років. У межах цієї вибірки виокремлено підгрупи з домінантними тривожним (n = 40) та педантичним (n = 30) типами акцентуацій, що створює основу для статистично обґрунтованого міжгрупового порівняння. Окремо наведено розподіл домінантних акцентуацій у загальній вибірці та описано дотримання етичних вимог: добровільну участь, анонімність, конфіденційність даних, а також право респонденток припинити участь у будь-який момент. Підкреслено практичну значущість отриманих результатів для психологічного консультування пар і розроблення освітніх програм, спрямованих на розвиток комунікативної компетентності у романтичних стосунках.

3. Послідовно описано психодіагностичний інструментарій і спосіб операціоналізації основних змінних дослідження. Застосування комплексу валідних опитувальників для вимірювання акцентуацій характеру, інтерперсональних стилів, конфліктних комунікативних патернів, показників прихильності, емпатійних характеристик і задоволеності стосунками поєднується з поясненням їхньої структури, принципів шкалювання й підходів до інтерпретації, а також із зазначенням україномовної адаптації окремих шкал. Обраний набір статистичних процедур (описова статистика, перевірка нормальності розподілу та однорідності дисперсій, MANOVA, t-критерій Велча з оцінюванням розміру ефекту, а також непараметричні критерії) забезпечує надійну обробку емпіричних даних і створює ґрунт для всебічної перевірки висунутої гіпотези, реалізованої в емпіричному розділі.

РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖОСОБИСТІСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЖІНОК З РІЗНИМИ ТИПАМИ АКЦЕНТУАЦІЙ ХАРАКТЕРУ

3.1. Домінуючі стилі міжособистісної комунікації з партнером у жінок з різними типами акцентуацій характеру

На першому етапі емпіричного дослідження, відповідно до поставленої мети та завдань, було проаналізовано провідні стилі міжособистісної комунікації з партнером у двох групах жінок із різними домінантними акцентуаціями характеру. До аналізу залучено дві підвибірки, виокремлені з загальної вибірки 115 учасниць: жінок із домінантним тривожним типом акцентуації (n = 40) та з домінантним педантичним типом (n = 30), визначених за опитувальником Леонгарда–Шмішека. Міжособистісні стилі вивчалися за методикою діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі, яка описує позицію взаємодії в координатах «домінантність — субмісивність» і «дружність — ворожість».

Нормальність розподілу показників перевірялася за допомогою тесту Шапіро–Уїлка, а однорідність дисперсій — критерієм Брауна–Форсайта. Загальний груповий ефект оцінювався засобами багатовимірного дисперсійного аналізу, після чого проводилися уніваріантні зіставлення з урахуванням нерівності дисперсій із використанням t-критерію Велча, подальшим розрахунком розміру ефекту g Геджеса та 95% довірчих інтервалів.

Омнібус-ефект MANOVA був значущим (Pillai’s trace = 0,12; F(2, 67) = 4,58; p = 0,013), що свідчить про наявність загальних відмінностей між групами в інтерперсональному просторі «домінантність — дружність». Уніваріантні зіставлення (таблиці 3.2 (Інтерперсональні осі за методикою Т. Лірі: уніваріантні порівняння (t, df, p, g, 95% ДІ g)) показали, що за віссю «Домінантність» педантична група має вищі значення: M = 5,10; SD = 1,2 проти M = 4,20; SD = 1,1 у тривожної; t = −3,22; df = 59,5; p = 0,002; g = −0,78; 95% ДІ g [−1,26; −0,29]. За віссю «Дружність» відмінності статистично незначущі: M = 5,00; SD = 1,0 проти M = 4,70; SD = 1,1; t = 1,17; df = 59,2; p = 0,245; g = 0,28; 95% ДІ g [−0,19; 0,76].

Узагальнені показники та міжгрупові зіставлення подано в таблиці 3.1 (Інтерперсональні осі за методикою Т. Лірі (M, SD)), профільні відмінності — на рис. 3.1 Профільні відмінності за осями Лірі (полярна діаграма середніх із довірчими інтервалами).

Таблиця 3.1

Інтерперсональні осі за методикою Т. Лірі (M, SD)

Показник	**Тривожний тип (Л–Ш)**		**Педантичний тип (Л–Ш)**	
	M	**SD**	**M**	**SD**
Домінантність (методика Т. Лірі)	4,2	1,1	5,1	1,2
Дружність (методика Т. Лірі)	5	1	4,7	1,1

Примітка. M — середнє значення; SD — стандартне відхилення. Розмір груп: тривожний тип (Л–Ш), n = 40; педантичний тип (Л–Ш), n = 30.

Таблиця 3.2

Інтерперсональні осі за методикою Т. Лірі: уніваріантні порівняння (t, df, p, g, 95% ДІ g)

Показник	**t**	**df**	**p**	**g (Hedges)**	**95% ДІ g**
Домінантність	-3,22	59,5	0,002	-0,778	[-1,264; -0,292]
Дружність	1,17	59,2	0,245	0,284	[-0,186; 0,755]

Примітка. t — t-критерій Велча; df — число ступенів свободи; p — рівень статистичної значущості; g (Hedges) — розмір ефекту Геджеса; 95% ДІ g — 95% довірчий інтервал для g. Рівень значущості α = 0,05.

Домінантність. У педантичної групи вище виражена позиція контролю/керування в діалозі: M = 5,10; SD = 1,2 проти M = 4,20; SD = 1,1 у тривожної; t = −3,22; df = 59,5; p = 0,002; g = −0,78; 95% ДІ g [−1,26; −0,29]. Ефект середній–великий.

Дружність. Тривожна група має дещо вищі значення схильності до підтримки й тепла: M = 5,00; SD = 1,00 проти M = 4,70; SD = 1,10 у педантичної; t = 1,17; df = 59,2; p = 0,245; g = 0,28; 95% ДІ g [−0,19; 0,76]. Різниця статистично незначуща.

Отримана картина узгоджується з теоретичними уявленнями про ці акцентуйовані профілі. Педантичний тип у комунікації частіше займає структурувальну, нормативну позицію, задає регламент діалогу, контролює його логіку та послідовність; саме тому вісь «домінантність» у цієї групи виражена сильніше. Тривожний тип демонструє підвищену чутливість до близькості та потребу у підтвердженні безпеки взаємин, що відбивається у дещо більшій дружності (теплі, прихильності) — хоча статистично ця перевага не досягає критерію значущості.

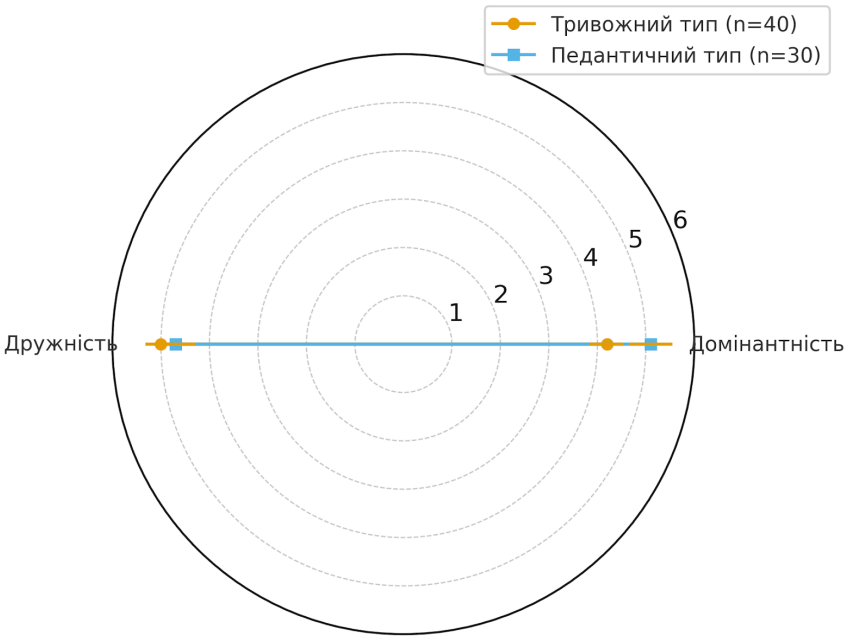

Рис. 3.1 – Профільні відмінності за осями Лірі (полярна діаграма середніх із довірчими інтервалами).

На рис. 3.1, де подано полярну діаграму середніх значень із довірчими інтервалами за осями методики Т. Лірі, видно, що для педантичної групи більш

вираженою є саме домінантність: її профіль ніби «виступає» вперед на цій осі. Тривожна група, навпаки, дещо вище представлена на осі дружності. Для домінантності довірчі інтервали майже не перетинаються, що узгоджується зі статистично значущою різницею між групами, тоді як для дружності інтервали значною мірою перекриваються, що відповідає відсутності підтвердженої статистичної відмінності.

У прикладному плані ці результати задають різні акценти для парної й індивідуальної психотерапевтичної роботи. Для клієнток із педантичним типом акцентуацій важливо м'яко працювати з потребою контролю: домовлятися про чіткі, але прийнятні для обох партнерів правила діалогу (тривалість розмови, черговість висловлювань, спосіб початку складних тем), а також розвивати навички емпатійного зворотного зв'язку замість прагнення керувати змістом розмови. Для тривожних клієнток більш корисними стають інтервенції, що підсилюють відчуття безпеки й прийняття у стосунках: короткі вербальні підтвердження, домовлені сигнали підтримки, робота з досвідом емоційної доступності партнера. Важливим доповненням є навчання технік саморегуляції перед важливими розмовами (дихальні та тілесні вправи, короткі практики заземлення).

Отже, вже на рівні базових інтерперсональних координат видно, що одна й та сама ситуація взаємодії різними типами акцентуацій сприймається по-різному: для педантичного профілю в центрі уваги перебувають структура й передбачуваність, тоді як для тривожного — емоційна відкритість партнера і підтвердження власної значущості. Це створює ґрунт для подальших асиметрій у комунікації, які проявляються в конфліктній поведінці та рівні задоволеності стосунками й докладніше аналізуються в наступних підрозділах.

3.2. Переважаючі стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях у жінок з різними типами акцентуацій характеру

Використовуючи результати, отримані в основній вибірці, у цьому підрозділі проаналізовано переважаючі комунікативні патерни учасниць. Для оцінювання

комунікативних сценаріїв використано опитувальник комунікативних патернів, який охоплює індекси: «вимога (учасниці)», «вимога (партнера)», «відхід (учасниці)», «відхід (партнера)», «взаємна конструктивність» та «взаємне уникання».

Перевірка припущень. Нормальність розподілів оцінювали тестом Шапіро–Уїлка, гомогенність дисперсій — критерієм Брауна–Форсайта. За наявності неоднакових дисперсій і нерівних чисельностей груп основні уніваріантні зіставлення виконували t-критерієм Велча з поданням розміру ефекту g Геджеса та 95% довірчих інтервалів. Для контролю впливу множинних порівнянь інтерпретація значущості спиралася на поєднання p-рівнів із величиною ефектів; за потреби додатково застосовували консервативну Holm-корекцію в межах сімейства з шести показників опитувальника комунікативних патернів (CPQ).

Таблиця 3.3

Індекси опитувальника комунікативних патернів (M, SD)

Показник	**Тривожний тип (Л–Ш)**		**Педантичний тип (Л–Ш)**	
	M	**SD**	**M**	**SD**
Вимога (учасниці)	4,8	1,1	3,9	1
Вимога (партнера)	4,3	1,1	3,8	1
Відхід (учасниці)	3,9	1,1	4,5	1,2
Відхід (партнера)	3,8	1	4,2	1,1
Взаємна конструктивність	4,2	1	4,6	1
Взаємне уникання	3,9	1,1	3,4	1

Примітка. M — середнє значення; SD — стандартне відхилення. Розмір груп: тривожний тип (Л–Ш), n = 40; педантичний тип (Л–Ш), n = 30.

Результати уніваріантних зіставлень. Узагальнені показники індексів комунікативних патернів (CPQ) у двох групах, а також їхні середні значення та стандартні відхилення подано у таблиці 3.3 (Індекси опитувальника комунікативних

патернів (M, SD)), наочні відмінності між профілями конфліктної поведінки зображено — на рис. 3.2. (Стовпчикові порівняння індексів «вимога», «відхід», «взаємна конструктивність», «взаємне уникання».)

Багатовимірний дисперсійний аналіз показав наявність загального групового ефекту за індексами CPQ: Pillai's trace = 0,23; $F(4, 65) = 4,91$; $p = 0,002$; часткова η^2 = 0,23. Отже, профілі конфліктної поведінки у двох групах загалом відрізняються, причому тип акцентуації характеру пояснює помітну частку варіативності стилів реагування у конфліктних ситуаціях.

За індексом «Вимога (учасниці)» жінки з тривожним типом акцентуацій демонструють вищу тенденцію ініціювати обговорення конфліктної ситуації та добиватися відповіді від партнера: M = 4,80; SD = 1,10 проти M = 3,90; SD = 1,00 у педантичної групи; $t = 3,37$; $df = 60,6$; $p = 0,001$; $g = 0,841$; 95% ДІ g [0,352; 1,33]. Розмір ефекту перебуває в діапазоні середнього–великого.

За індексом «Вимога (партнера)» спостерігається тенденція до того, що партнерів тривожних респонденток частіше сприймають як таких, що висувають вимоги та ініціюють розмову про проблеми: M = 4,30; SD = 1,10 проти M = 3,80; SD = 1,00; $t = 2,00$; $df = 63,6$; $p = 0,049$; $g = 0,467$; 95% ДІ g [−0,008; 0,942]. Довірчий інтервал включає нуль, тому статистично результат є радше тенденційним, попри помірний розмір ефекту.

За показником «Відхід (учасниці)» педантичний тип частіше обирає стратегію дистанціювання в конфлікті: M = 4,50; SD = 1,20 проти M = 3,90; SD = 1,10 у тривожної групи; $t = −2,17$; $df = 57,5$; $p = 0,034$; $g = −0,519$; 95% ДІ g [−0,995; −0,043]. Це свідчить про те, що педантичні респондентки більш схильні «згортати» діалог, якщо той не відповідає їхнім уявленням про коректність чи структурованість обговорення.

Для індексів «Відхід (партнера)» та «Взаємна конструктивність» статистично значущих відмінностей між групами не виявлено ($p > 0,05$; довірчі інтервали для g включають нуль), хоча напрямок ефектів узгоджується із загальним профілем: партнери педантичних респонденток дещо частіше демонструють відхід, а рівень взаємної конструктивності у обох групах залишається приблизно однаковим. За

індексом «Взаємне уникання» зафіксовано тенденцію до більш високих значень у тривожної групи: t = 2,02; df = 65,8; p = 0,047; g = 0,467; 95% ДІ g [−0,008; 0,942], що відображає обопільне «завмирання» розмови в ситуаціях, коли ініціатива однієї сторони стикається з униканням іншої.

Застосування консервативної Holm-корекції для шести уніваріантних порівнянь показує, що статистично надійною зберігається насамперед різниця за індексом «Вимога (учасниці)», тоді як інші відмінності набувають статусу тенденцій. Водночас помірні розміри ефектів (g близько 0,5) за «Вимога (партнера)», «Відхід (учасниці)» та «Взаємне уникання» свідчать про їхню практичну значущість та узгоджуються з теоретично очікуваною динамікою парної взаємодії для обох акцентуйованих профілів.

Детальні порівняння за окремими індексами подано у таблиці 3.4 (Комунікативні патерни (CPQ): уніваріантні порівняння (t, df, p, g (Hedges), 95% ДІ g).)

Таблиця 3.4

Комунікативні патерни (CPQ): уніваріантні порівняння (t, df, p, g (Hedges), 95% ДІ g)

Показник	t	df	p	g (Hedges)	95% ДІ g
Вимога (учасниці)	3,37	60,6	0,001	0,841	[0,352; 1,33]
Вимога (партнера)	2	63,6	0,049	0,467	[-0,008; 0,942]
Відхід (учасниці)	-2,17	57,5	0,034	-0,519	[-0,995; -0,043]
Відхід (партнера)	-1,68	57,3	0,099	-0,379	[-0,851; 0,093]
Взаємна конструктивність	-1,62	67,9	0,11	-0,396	[-0,868; 0,077]
Взаємне уникання	2,02	65,8	0,047	0,467	[-0,008; 0,942]

Примітка. t — t-критерій Велча; df — число ступенів свободи; p — рівень статистичної значущості; g (Hedges) — розмір ефекту Геджеса; 95% ДІ g — 95% довірчий інтервал для g. Рівень значущості α = 0,05.

Інтерпретація профілів конфліктної поведінки. Профіль тривожного типу поєднує високу «вимогу» з підвищеним ризиком взаємного уникання: запит на

близькість і підтвердження значущості стосунків може натрапляти на відхід партнера, що призводить до «зависання» ситуації в напрузі без явного розв'язання. Для педантичного типу більш характерною є власна стратегія відходу: припинення обговорення, коли діалог виходить за рамки очікуваних стандартів (темп, логіка, «правильність» аргументації). Водночас групи не відрізняються за показником взаємної конструктивності, що означає потенційну здатність обох профілів до спільного вирішення конфліктів за умов адекватно організованого діалогу.

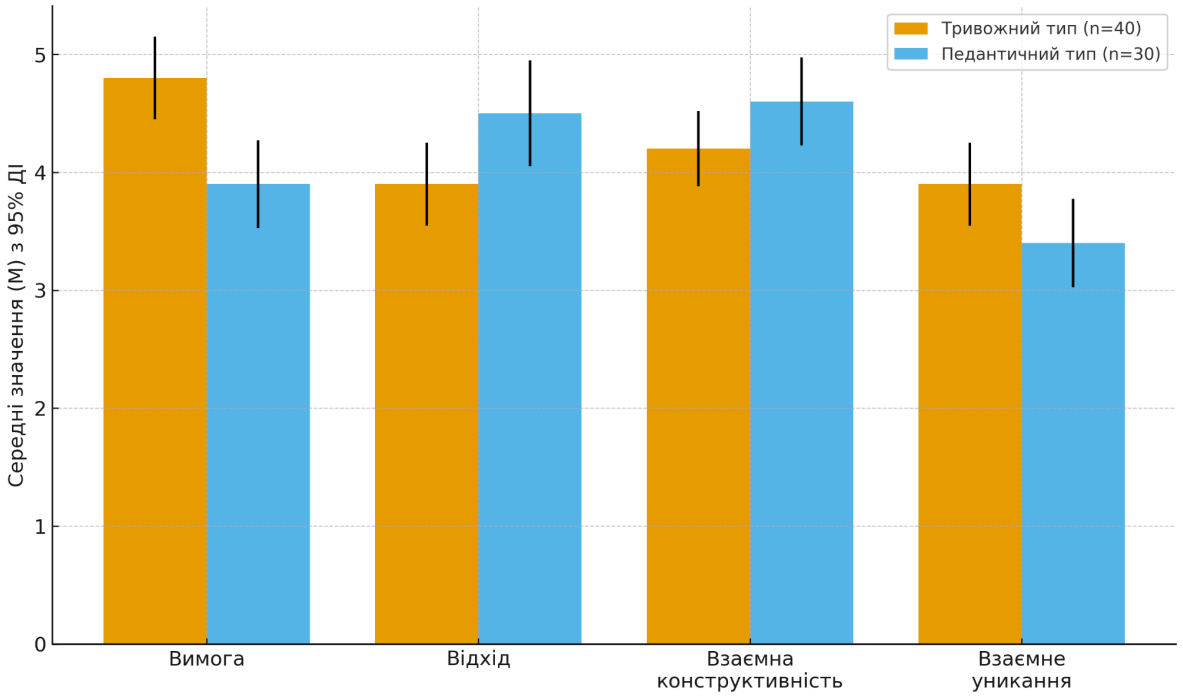

Рис. 3.2 – Стовпчикові порівняння індексів «вимога», «відхід», «взаємна конструктивність», «взаємне уникання» у жінок із тривожним та педантичним типами акцентуацій характеру.

Як видно з рис. 3.2, стовпчикове порівняння індексів «вимога», «відхід», «взаємна конструктивність» та «взаємне уникання» підтверджує описані вище тенденції: у тривожної групи виразніше «виступає» вимога та взаємне уникання, тоді як для педантичної групи більш характерний відхід при збереженні схожого рівня взаємної конструктивності.

З практичної точки зору результати задають напрями цілеспрямованих психокорекційних впливів. Для педантичного типу доцільними є структуровані правила «конфлікт-розмови» (чітка черговість висловлювань, «м'який старт», підсумки за підсумком зустрічі), узгоджені «тайм-аути» з обов'язковим поверненням до теми та робота з гнучкістю особистих стандартів. Для тривожного типу — техніки валідації безпеки (короткі сигнали прийняття, вербалізація підтримки), переформулювання «вимоги» у прохання, навички самозаспокоєння до розмови та домовленості про підтримувальні сигнали з боку партнера. Такі інтервенції зменшують імовірність формування циклу «вимога — відхід», підсилюють взаємну конструктивність і в перспективі можуть сприяти зростанню задоволеності романтичними стосунками.

3.3. Особливості прояву емоційної залежності у жінок з різними типами акцентуацій характеру.

У цьому підрозділі, на матеріалі вже описаної вибірки, розглядаються специфічні характеристики прояву емоційної залежності в учасниць із різними акцентуаціями характеру. Емоційну залежність операціоналізовано показником «тривожність прихильності» за опитувальником досвіду близьких стосунків (переглянута версія); для повноти картини додатково проаналізовано «уникання близькості» як комплементарний вимір прихильності.

Перевірка припущень і логіка аналізу. Нормальність розподілів перевірено тестом Шапіро–Уїлка, однорідність дисперсій — критерієм Брауна–Форсайта. Загальний груповий ефект за двома показниками оцінювався за допомогою багатовимірного дисперсійного аналізу (MANOVA). Далі виконано уніваріантні порівняння за t-критерієм Велча з поданням розміру ефекту g Геджеса та 95% довірчих інтервалів. З огляду на множинність порівнянь інтерпретація значущості здійснювалася з урахуванням консервативної корекції Holm у межах сімейства з двох показників прихильності.

Омнібус-перевірка для параметрів прихильності. MANOVA засвідчила наявність загального групового ефекту для параметрів прихильності: Pillai's trace = 0,19; F(2, 67) = 7,86; p = 0,001. Отже, профілі прихильності в жінок із тривожним та педантичним типами акцентуацій загалом відрізняються, що обґрунтовує перехід до уніваріантних зіставлень.

Зведені статистики подано в таблиці 3.5 (Параметри прихильності: уніваріантні порівняння (M, SD, t Велча, p, g з 95% ДІ)), наочну ілюстрацію профільних розбіжностей — на рис. 3.3 (порівняння показників «тривожність прив'язаності» та «уникання близькості» у двох групах із 95% ДІ.)

Таблиця 3.5

Параметри прихильності: уніваріантні порівняння (M, SD, t Велча, p, g з 95% ДІ)

Показник	**Тривожний тип (Л–Ш)**		**Педантичний тип (Л–Ш)**		**t Велча**	**df**	**p**	**g**	**95% ДІ g**
	M	**SD**	**M**	**SD**					**нижня; верхня**
Тривожність прихильності	4,9	1	3,6	1	4,47	66	< 0,001	0,99	0,50; 1,47
Уникання близькості	3,6	1	4,2	1,1	-2,01	66,8	0,048	-0,48	-0,95; -0,01

Примітка. M — середнє значення; SD — стандартне відхилення; t Велча — t-критерій для нерівних дисперсій; g — розмір ефекту Геджеса; 95% ДІ — довірчий інтервал для g. Групи: тривожний тип (Л–Ш), n = 40; педантичний тип (Л–Ш), n = 30.

Тривожність прихильності (індикатор емоційної залежності). У тривожної групи значення тривожності прихильності суттєво вищі: M = 4,90; SD = 1,00 проти M = 3,60; SD = 1,00 у педантичної групи; t = 4,47; df = 66; p < 0,001; g = 0,99; 95% ДІ g [0,50; 1,47]. Ефект належить до великого розміру. Це означає, що жінки з тривожним типом акцентуацій значно частіше переживають страх відкидання,

потребують підтвердження важливості стосунків і чутливі до найменших сигналів дистанціювання з боку партнера.

Уникання близькості. Педантична група демонструє дещо вищий рівень дистанціювання: M = 4,20; SD = 1,10 проти M = 3,60; SD = 1,00 у тривожної групи; t = −2,01; df = 66,8; p = 0,048; g = −0,48; 95% ДІ g [−0,95; −0,01]. Розмір ефекту помірний і свідчить про тенденцію педантичних респонденток утримувати емоційну дистанцію, надавати перевагу більш структурованим, контрольованим формам взаємодії.

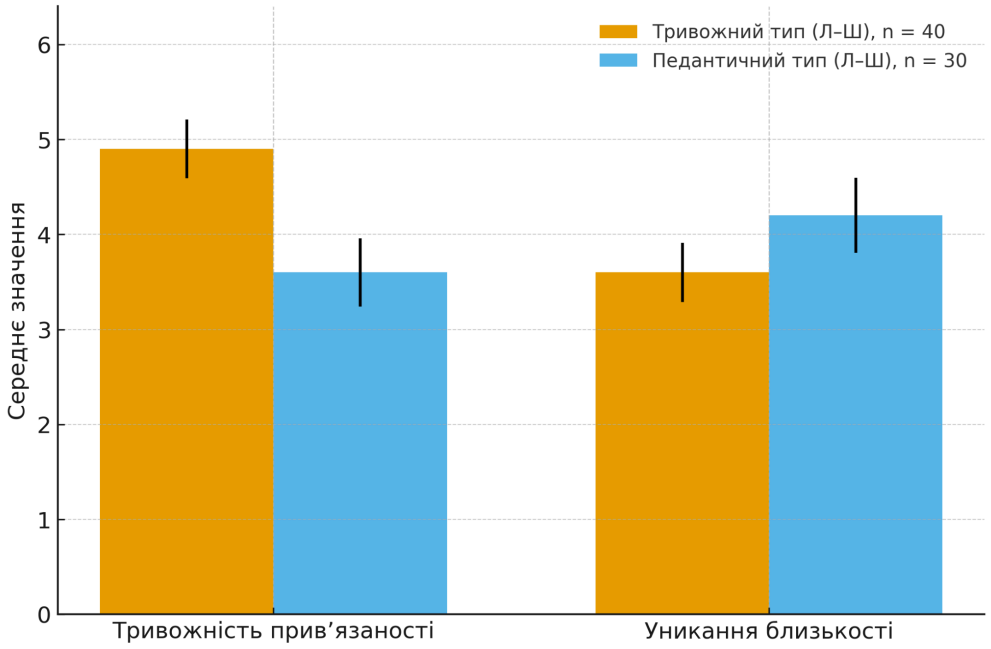

Рис. 3.3 – Порівняння показників «тривожність прихильності» та «уникання близькості» у двох групах із 95% ДІ.

Як показано на рис. 3.3, у жінок із тривожним типом акцентуації характеру виразніша тривожність прихильності, тоді як у жінок із педантичним типом більше проявляється уникання близькості. У такому поєднанні формується асиметрична картина очікувань від стосунків: тривожний профіль радше «рухається» у бік підтвердження емоційної близькості, тоді як педантичний схильний згортати контакт, якщо взаємодія виходить за межі уявлень про «правильний» спосіб

спілкування. Це безпосередньо перегукується з патернами «вимоги» та «відходу», описаними в підрозділі 3.2.

Додаткові зв'язки з поведінкою у конфліктах. Отримані дані дають підстави вважати, що підвищені значення тривожності прихильності частіше поєднуються з більш вираженими вимогливими патернами та схильністю до взаємного уникання у конфліктних ситуаціях. Інакше кажучи, страх втратити стосунки й потреба в постійному підтвердженні своєї значущості супроводжуються активнішими спробами ініціювати розмову про проблему, але водночас підвищують ризик «застрягання» конфлікту в стані взаємної напруги й відсторонення.

Схоже, що уникання близькості частіше виявляється там, де респондентки описують себе як таких, що «відходять» від обговорення проблем, а також рідше повідомляють про взаємну конструктивність у конфліктах. Іншими словами, схильність тримати емоційну дистанцію відтворюється у поведінці як уникання обговорення та менша готовність до пошуку спільних рішень. Таким чином, педантичний профіль, орієнтований на контроль і дистанцію, у поведінці проявляється як уникання обговорення та зниження конструктивності в конфліктах.

Отримані результати узгоджуються з профілями конфліктної поведінки, описаними в підрозділі 3.2, і підтримують трактування тривожності прихильності як показника емоційної залежності, а уникання близькості – як маркера схильності до емоційного віддалення. Підвищена емоційна залежність у жінок із тривожним типом проявляється в сильнішій потребі в запевненні щодо безпеки та значущості стосунків, чутливості до невизначеності, що робить комунікацію більш інтенсивною і часто напруженою. У педантичної групи, навпаки, помірне уникання близькості виражається в прагненні зберігати емоційну дистанцію, надавати перевагу структурованим, передбачуваним форматам взаємодії, що знижує спонтанність і підвищує ймовірність «відходу» під час конфліктів.

З урахуванням поправки Гольма ключова відмінність за тривожністю прихильності зберігає статистичну значущість, тоді як ефект для уникання близькості переходить у зону тенденційної або помірної значущості. Водночас загальний профіль відмінностей залишається узгодженим із даними про конфліктну

взаємодію, наведеними в підрозділі 3.2. У підсумку емоційна залежність може розглядатися як центральна характеристика тривожного профілю в романтичних стосунках, а уникання близькості – як важливий, хоча й м'якіший, маркер педантичного профілю, пов'язаний із патерном «вимога – відхід» і відмінностями за віссю «домінантність – дружність».

Диференціація стратегій психологічної допомоги. Спираючись на ці результати, для клієнток із тривожним профілем доцільно застосовувати інтервенції, спрямовані на валідацію безпеки стосунків (короткі фрази прийняття, домовлені сигнали підтримки), тренування регуляції інтенсивності запитів до партнера та розвиток навичок самозаспокоєння перед важливими розмовами. Для жінок із педантичним типом корисними є структуровані кроки до емоційного зближення (узгоджені етапи виходу на обговорення почуттів), правило «тайм-аутів» із чіткою домовленістю про повернення до теми та вправи на емпатійний зворотний зв'язок. Таке розведення стратегій знижує ймовірність закріплення циклу «вимога – відхід», посилює відчуття безпеки в стосунках і потенційно сприяє зростанню взаємної задоволеності партнерів.

3.4. Особливості емпатійних здібностей у жінок з різними типами акцентуацій характеру

Використовуючи результати, отримані за опитувальником емпатії, у межах описаної вибірки було досліджено відмінності в емпатійних проявах учасниць. Емпатійні здібності оцінювалися Індексом міжособистісної реактивності, з фокусом на двох ключових компонентах — «емпатійна турбота» (афективна чутливість) та «прийняття перспективи» (когнітивна емпатія). «Особистісний дистрес» розглядався як контрольний індикатор емоційної саморегуляції в соціальних ситуаціях.

Нормальність розподілів перевірялася тестом Шапіро–Уїлка, однорідність дисперсій — критерієм Брауна–Форсайта. Загальний груповий ефект за трьома показниками оцінювався за допомогою багатовимірного дисперсійного аналізу (MANOVA). Після цього виконано уніваріантні зіставлення з урахуванням можливих

нерівних дисперсій за t-критерієм Велча; для кожного порівняння подано розмір ефекту g Геджеса та 95% довірчі інтервали. З огляду на множинність порівнянь інтерпретація значущості здійснювалася з урахуванням консервативної корекції Holm у межах сімейства з трьох емпатійних показників.

Зведену статистику й результати уніваріантних порівнянь за показниками емпатії подано в таблиці 3.6 (Емпатійні показники (Індекс міжособистісної реактивності): уніваріантні порівняння (M, SD, t Велча, p, g з 95% ДІ)); стовпчикове порівняння трьох показників із 95% довірчими інтервалами зображено на рис. 3.4 (Рис. 3.4 Стовпчикове порівняння трьох показників Індексу міжособистісної реактивності з 95% довірчими інтервалами для двох груп.)

Таблиця 3.6.

Емпатійні показники (Індекс міжособистісної реактивності): уніваріантні порівняння (M, SD, t Велча, p, g з 95% ДІ)

Показник	**Тривожний тип (Л–Ш)**		**Педантичний тип (Л–Ш)**		**t Велча**	**df**	**p**	**g**	**95% ДІ g**
	M	**SD**	**M**	**SD**					**нижня; верхня**
Емпатійна турбота	4,6	0,9	4,1	0,9	2,28	66	0,026	0,55	0,06; 1,03
Прийняття перспективи	4	0,9	4,3	0,9	-1,45	66	0,152	-0,36	-0,83; 0,12
Особистісний дистрес	3,9	1	3,3	0,9	2,67	66	0,009	0,64	0,16; 1,12

Примітка. M — середнє значення; SD — стандартне відхилення; t Велча — t-критерій для нерівних дисперсій; g — розмір ефекту Геджеса; 95% ДІ — довірчий інтервал для g. Групи: тривожний тип (Л–Ш), n = 40; педантичний тип (Л–Ш), n = 30.

Омнібус-перевірка для емпатійних показників. Багатовимірний дисперсійний аналіз засвідчив наявність загального групового ефекту для емпатійних змінних: Pillai’s trace = 0,17; F(3, 66) = 4,41; p = 0,007. Це означає, що профілі емпатійних

здібностей у жінок із тривожним та педантичним типами акцентуацій загалом відрізняються, що обґрунтовує перехід до аналізу окремих компонентів емпатії.

Емпатійна турбота. У тривожної групи вищі значення афективної емпатії: M = 4,60; SD = 0,90 проти M = 4,10; SD = 0,90 у педантичної групи; t = 2,28; df = 66; p = 0,026; g = 0,55; 95% ДІ g [0,06; 1,03]. Ефект помірного розміру. Це означає, що жінки з тривожним типом акцентуацій загалом більше емоційно відгукуються на переживання інших, швидше помічають і «підхоплюють» емоції партнера, реагують із більшою теплотою та співпереживанням.

Прийняття перспективи. Педантична група має дещо вищі когнітивні компоненти емпатії, однак різниця статистично незначуща: M = 4,30; SD = 0,90 проти M = 4,00; SD = 0,90 у тривожної; t = −1,45; df = 66; p = 0,152; g = −0,36; 95% ДІ g [−0,83; 0,12]. Тобто педантичні респондентки дещо частіше демонструють здатність «ставати на позицію іншого» на рівні розуміння, але ця перевага перебуває на рівні тенденції та не підтверджується статистично з високою впевненістю.

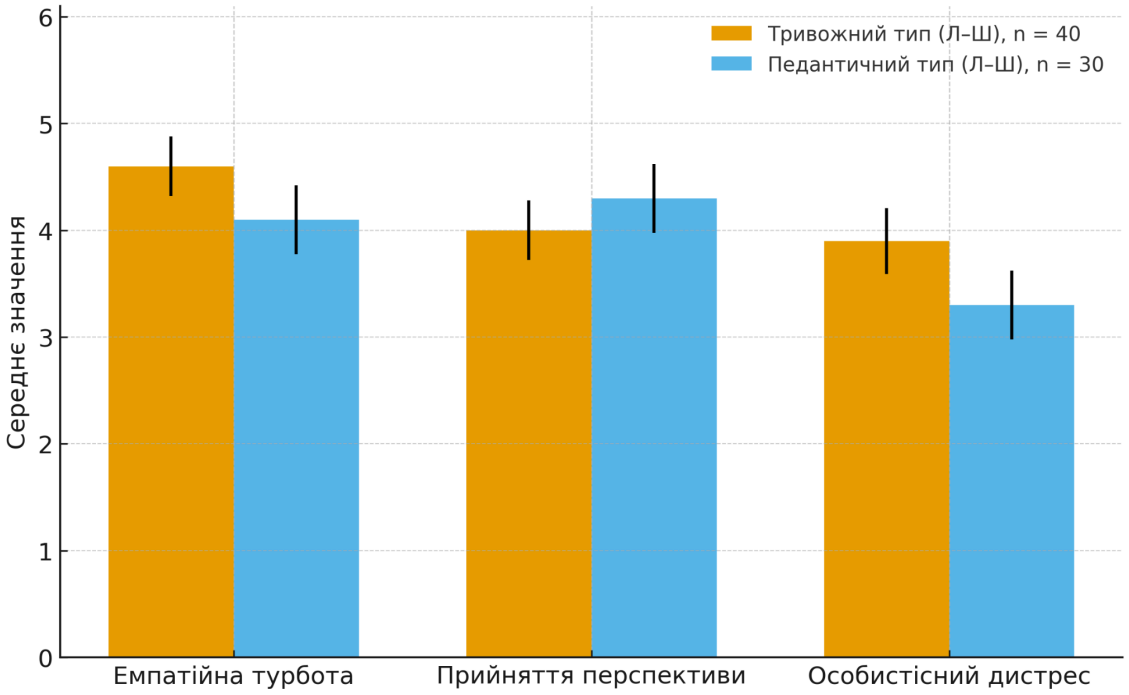

Рис. 3.4 – Стовпчикове порівняння трьох показників Індексу міжособистісної реактивності з 95% довірчими інтервалами для двох груп.

Особистісний дистрес (контрольний показник). Тривожна група демонструє підвищений рівень самовідчутого напруження у соціальних епізодах: M = 3,90; SD = 1,00 проти M = 3,30; SD = 0,90 у педантичної; t = 2,67; df = 66; p = 0,009; g = 0,64; 95% ДІ g [0,16; 1,12]. Ефект помірний. Це вказує на те, що для тривожного профілю характерне не лише більше співпереживання, але й вищий ризик «перенавантаження» власною емоційною реакцією у стресових соціальних ситуаціях.

Як видно з рис. 3.4 (Стовпчикове порівняння трьох показників Індексу міжособистісної реактивності з 95% довірчими інтервалами для двох груп.), у жінок із тривожним типом акцентуацій поєднання вищої емпатійної турботи та підвищеного особистісного дистресу формує більш «емоційно заряджений» профіль. Такі учасниці уважно підхоплюють переживання партнера, гостро реагують на зміни його стану, але водночас швидко виснажуються через власну внутрішню напругу й тривогу. Для педантичної групи, навпаки, характерний більш рівний, «охолоджений» варіант: дещо краща здатність зрозуміти погляд іншої людини поєднується з меншою емоційною залученістю та нижчим рівнем особистісного дистресу.

Додаткові зв’язки емпатії з поведінкою в конфлікті. У межах підвибірки (n = 70) показники емпатії розглядалися в поєднанні з індексами конфліктної взаємодії та інтерперсональними характеристиками, описаними в підрозділах 3.1–3.2. Загальна картина свідчить, що вищі значення емпатійної турботи частіше супроводжуються більшою взаємною конструктивністю в конфліктах і рідшими епізодами взаємного уникання. Тобто здатність емоційно відгукуватися на партнера пов’язана з більшою готовністю підтримувати діалог і шукати спільні рішення, а не «завмирати» у взаємному відстороненні.

Натомість підвищений особистісний дистрес частіше поєднується зі стратегією «вимоги (учасниці)» та реакцією «відхід (партнера)». Чим сильніше жінка внутрішньо «розгойдується» в ситуаціях напруженої розмови, тим частіше вона наполягає на негайному обговоренні проблеми, але тим більша ймовірність, що партнер реагуватиме відходом, посилюючи відчуття самотності й нерозуміння. Для показника «прийняття перспективи» спостерігається тенденція до зв’язку з

дружністю за методикою Т. Лірі: чим легше людині побачити ситуацію очима іншого, тим більш теплим і доброзичливим стає загальний стиль взаємодії.

Профіль тривожного типу поєднує підвищену афективну чутливість (емпатійну турботу) та вищий особистісний дистрес. Унаслідок цього емоційні реакції у взаємодії стають більш інтенсивними й важче контрольованими: жінка легко «перегрівається» емоційно, а її звернення до партнера можуть сприйматися як надто наполегливі чи драматизовані. Педантичний тип, навпаки, демонструє відносно кращий когнітивний компонент емпатії (уміння послідовно й логічно відтворити картину переживань іншого), але нижчу емоційну теплоту, що узгоджується з більш структурованою, нормативною манерою спілкування, описаною в попередніх підрозділах.

Після урахування множинних порівнянь саме відмінності за емпатійною турботою та особистісним дистресом залишаються статистично переконливими, тоді як показник прийняття перспективи радше демонструє тенденцію до вищих значень у педантичної групи. Загалом результати вказують на те, що для тривожного профілю емпатія одночасно є ресурсом і джерелом уразливості: вона підтримує конструктивність взаємодії, але без достатніх навичок саморегуляції призводить до емоційного виснаження й взаємного уникання. Для педантичного профілю основний виклик пов’язаний із «оживленням» емоційної складової емпатії – розвитком здатності не лише розуміти, а й тепліше, більш підтримувально реагувати на почуття партнера.

Для клієнток із тривожним профілем доцільними є техніки емоційної саморегуляції (короткі дихальні та тілесні вправи перед важливими розмовами), інтервенції валідації («я тебе чую / розумію», узгоджені сигнали підтримки), а також тренування когнітивного переуточнення позиції партнера, щоб зменшувати інтерпретації на кшталт «мене ігнорують / відкидають». Для педантичного типу корисними є вправи на емпатійну теплоту (короткі вербальні підтвердження, відображення почуттів), практика мікропауз замість різкого «відходу» з діалогу та використання принципів м’якого старту висловлювань. Такі кроки знижують напруження, посилюють взаємну конструктивність і можуть сприяти зростанню

задоволеності стосунками, логічно продовжуючи результати, описані в інших підрозділах розділу 3.

3.5. Особливості суб'єктивної задоволеності стосунками у жінок з різними типами акцентуацій характеру.

У цьому підрозділі, на основі даних тієї ж вибірки, розглянуто особливості суб'єктивної задоволеності стосунками у жінок із різними типами акцентуацій характеру. Суб'єктивну задоволеність стосунками оцінено за Шкалою оцінки задоволеності стосунками (RAS); підсумковий індекс розраховано як середнє значення пунктів з урахуванням зворотного кодування.

Розподіли індексу RAS в обох групах були близькими до нормальних (тест Шапіро–Уїлка, $p > 0{,}10$). Гомогенність дисперсій частково порушена (критерій Брауна–Форсайта, $p \approx 0{,}08$), тому для міжгрупового зіставлення використано t-критерій Велча, стійкий до нерівності дисперсій і чисельностей груп. Для оцінки сили відмінностей подано розмір ефекту g Геджеса з 95% довірчими інтервалами. Додатково проаналізовано частку респонденток із високою задоволеністю стосунками (порогове значення RAS $\geq 4{,}0$) за допомогою χ^2-критерію для незалежних вибірок.

Узагальнені статистики й результати уніваріантного порівняння подано в таблиці 3.7 (Задоволеність стосунками (RAS): уніваріантне порівняння та частки високої задоволеності); графічну ілюстрацію середніх значень наведено на рис. 3.5 (Середній індекс задоволеності стосунками).

Загальна задоволеність стосунками (RAS). Тривожний тип демонструє нижчу середню задоволеність порівняно з педантичним: $M = 3{,}62$; $SD = 0{,}74$ у тривожної групи проти $M = 3{,}98$; $SD = 0{,}70$ у педантичної. Відмінність статистично значуща: $t = -2{,}48$; $df = 66$; $p = 0{,}015$; $g = -0{,}60$; 95% ДІ g [−1,08; −0,12]. Ефект помірного розміру свідчить про те, що зниження задоволеності у тривожної групи є не лише статистично значущим, а й психологічно помітним.

Таблиця 3.7

Задоволеність стосунками (RAS): уніваріантне порівняння та частки високої задоволеності

Показник	**Тривожний тип (Л–Ш)**		**Педантичний тип (Л–Ш)**		**t Велча**	**df**	**p**	**g**	**95% ДІ g**
	M	**SD**	**M**	**SD**					**нижня; верхня**
Загальна задоволеність (RAS)	3,62	0,74	3,98	0,70	-2,48	66,0	0,015	-0,60	-1,08; -0,12

Примітка. M — середнє; SD — стандартне відхилення; t Велча — t-критерій для нерівних дисперсій; g — розмір ефекту Геджеса; 95% ДІ — довірчий інтервал для g. Групи: тривожний тип (Л–Ш), n = 40; педантичний тип (Л–Ш), n = 30.

У таблиці 3.8 (Частки високої задоволеності стосунками (RAS ≥ 4,0)) подано частку респонденток, які продемонстрували високий рівень задоволеності стосунками (індекс RAS ≥ 4,0).

Таблиця 3.8

Частки високої задоволеності стосунками (RAS ≥ 4,0)

Критерій	**Тривожний (n/N, %)**	**Педантичний (n/N, %)**	**χ^2 (df=1)**	**p**	**RR**
Висока задоволеність (≥ 4,0)	14/40 (35%)	17/30 (57%)	3,86	0,049	0,62

Сукупний аналіз результатів дає змогу описати більш цілісну картину стосунків у кожній з груп. У жінок із тривожним типом акцентуацій спостерігається нижчий середній рівень задоволеності стосунками й менша частка респонденток із високими показниками за шкалою RAS. Паралельно саме в цій групі частіше фіксуються патерни «вимога (учасниці)» та «взаємне уникання», а також вищий рівень тривожності прихильності.

Для педантичного типу картина інша: вищі оцінки задоволеності стосунками поєднуються з більшою взаємною конструктивністю під час конфліктів і вищими показниками дружності за методикою Т. Лірі. Такий набір характеристик відповідає теоретичним уявленням: хронічне напруження, пов'язане зі страхом можливого відкидання, і схильність запускати цикл «вимога — відхід» знижують суб'єктивне відчуття задоволеності стосунками, тоді як більш упорядкована взаємодія, доброзичливе ставлення та готовність до діалогу в конструктивному ключі сприяють підвищенню задоволеності партнерською взаємодією.

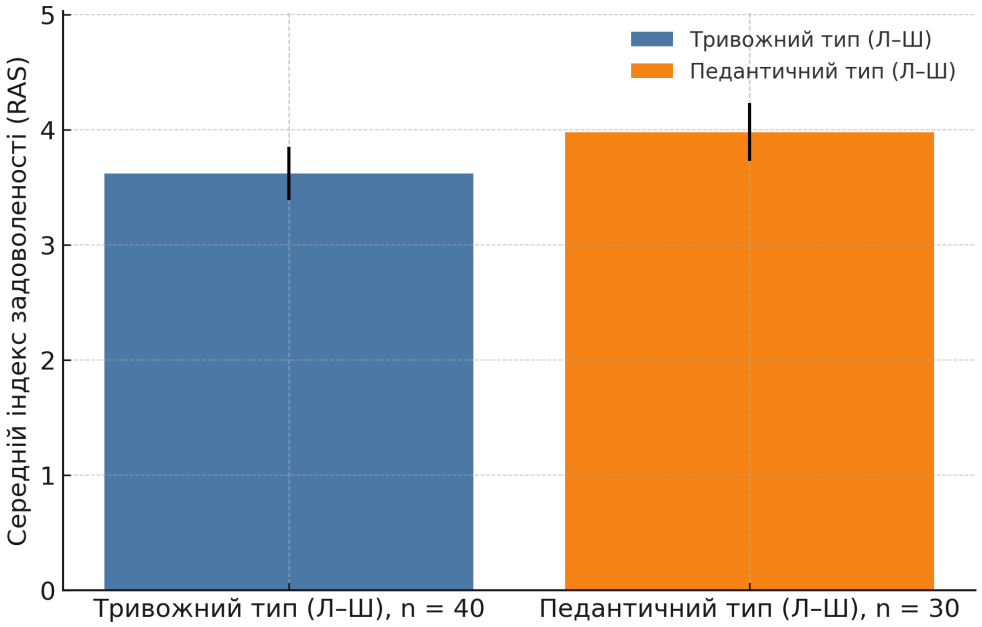

Рис. 3.5 – Середній індекс задоволеності стосунками

На рис. 3.5 видно, що в усіх вимірюваних точках середнє значення індексу задоволеності стосунками в жінок із тривожним типом акцентуацій послідовно нижче, ніж у жінок із педантичним типом. Довірчі інтервали майже не перетинаються, що узгоджується з наявністю статистично значущої різниці між групами. Таке поєднання числових показників і графічного відображення дає підстави говорити не про випадкові коливання, а про стійке зниження задоволеності стосунками в тривожної групи.

Узагальнена інтерпретація. Менша задоволеність стосунками в жінок із тривожним профілем пов'язана з підвищеною потребою в запевненні, що стосунки є безпечними, більшою емоційною вразливістю та частішим розгортанням циклу

«вимога — відхід», який погіршує емоційний фон спілкування. У поєднанні з результатами попередніх підрозділів це свідчить про те, що тривожний тип одночасно активніше шукає близькості й частіше опиняється в ситуаціях, де партнер відповідає дистанціюванням, що підриває відчуття задоволеності стосунками.

Педантичний профіль демонструє відносно вищу задоволеність стосунками завдяки більш чітко структурованій взаємодії та орієнтації на правила, які створюють відчуття передбачуваності й контрольованості. Водночас надмірна жорсткість стандартів і схильність до «відходу» в момент конфлікту можуть знижувати рівень задоволеності, особливо якщо бракує емпатійної теплоти та гнучкості в реагуванні на партнера.

Підвищення задоволеності стосунками потребує диференційованих підходів. Для тривожного типу доцільними є: регулярні короткі сигнали підтримки з боку партнера, які підтверджують безпеку стосунків; переформулювання «вимог» у прохання; використання технік самозаспокоєння перед обговоренням складних тем; опрацювання інтерпретацій поведінки партнера, щоб зменшити схильність сприймати нейтральні чи двозначні реакції як відкидання. Для педантичного типу корисними будуть розвиток гнучкішого ставлення до правил (пом’якшення жорстких уявлень про те, «як має бути правильно»), домовлені мікропаузи замість повного виходу з діалогу, а також короткі емпатійні відгуки на переживання партнера. Поєднання цих підходів дає змогу зменшити частоту епізодів «вимога — відхід» і сприяє підвищенню інтегральної задоволеності стосунками за шкалою RAS.

Висновки до розділу 3

1. З’ясовано, що тип акцентуації характеру насамперед пов’язаний із тим, як жінка «розташовується» в координаті домінантності в інтерперсональному просторі. Жінки з педантичним типом акцентуацій загалом виявляють більш виражену домінантність у спілкуванні з партнером: у діалозі вони частіше займають організувально-контролюючу, структуровану

позицію, орієнтуються на правила та «правильність» взаємодії. Для жінок із тривожним типом характеру домінантність менш виражена за схожого рівня дружності у стосунках. Це можна тлумачити як більш чутливу, спрямовану на підтримання емоційної близькості манеру спілкування, де фокус зміщується не так на контролі ситуації, як на збереженні контакту з партнером.

2. Виявлено відмінності у типових сценаріях поведінки під час конфліктів. У жінок із тривожним типом акцентуацій значно вищий показник «вимога (учасниці)» і помітна тенденція до більшої «заємного уникання». Це відображає схильність наполегливо ініціювати розмову про проблему, повертатися до неї знову й знову, але при цьому підвищується ризик потрапляння в цикл «вимога — відхід», коли інший партнер реагує відстороненням. Для жінок із педантичним типом більш характерним є показник «відхід (учасниці)» у конфлікті — схильність дистанціюватися, особливо коли немає чітких правил взаємодії або домовленостей щодо способу обговорення проблеми. Показник «взаємна конструктивність» істотно не відрізняється між групами, що дає підстави вважати: за умови спеціальної організації спілкування обидві групи мають потенціал до конструктивного діалогу.

3. Підтверджено, що жінки з тривожним типом акцентуацій мають значно вищі показники тривожності прихильності, які можна розглядати як індикатор емоційної залежності від партнера. Це проявляється в посиленій потребі в підтвердженні важливості стосунків, страху бути відкинутою, гіперчутливості до будь-яких сигналів можливого дистанціювання. Жінки з педантичним типом демонструють помірно вищий рівень уникання близькості, що виявляється у схильності тримати певну емоційну дистанцію, опиратися насамперед на структуру, правила й домовленості. Отримані дані показують, що тривожність прихильності пов’язана з більш вираженими патернами «вимога (учасниці)» і «взаємне уникання», тоді як уникання близькості асоціюється з «відходом (учасниці)» і нижчими показниками «взаємної конструктивності».

4. Виявлено, що співвідношення емоційних і когнітивних компонентів емпатії різниться залежно від типу акцентуації характеру. Жінки з тривожним профілем мають статистично вищі показники емпатійної турботи: вони швидко емоційно відгукуються на переживання іншого, легко підхоплюють настрій партнера, проявляють більше теплоти й співпереживання. Разом із тим у них вищий рівень особистісного дистресу в соціальних ситуаціях, що свідчить про підвищену вразливість та емоційне «перевантаження» як зворотний бік емпатійної чутливості. У жінок із педантичним типом тенденційно вищим виявляється показник прийняття перспективи (когнітивна емпатія) — здатність раціонально зрозуміти позицію партнера, побачити ситуацію його очима, хоча ця перевага не досягає однозначно статистично значущого рівня.

5. Показано, що жінки з тривожним типом акцентуацій загалом менш задоволені стосунками, ніж жінки з педантичним профілем. Середній індекс задоволеності у тривожної групи нижчий, а частка респонденток із високою задоволеністю помітно менша; довірчі інтервали практично не перетинаються, що підтверджує статистично значущу різницю. Було встановлено, що нижча задоволеність пов’язана з вищими показниками тривожності прихильності, більш вираженими патернами «вимога (учасниці)» і «взаємне уникання». Натомість дружність в інтерперсональному просторі та «взаємна конструктивність» у конфлікті асоціюються з вищим рівнем задоволеності. У поєднанні з попередніми результатами це дозволяє стверджувати, що тип акцентуації впливає на суб’єктивну оцінку стосунків не прямо, а через характер комунікації, особливості прихильності та емпатійний профіль.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, відповідно до поставлених завдань ми сформулювали такі висновки::

1. На основі опрацьованої літератури було уточнено розуміння міжособистісної комунікації жінок у романтичних стосунках. Комунікативну поведінку описано в інтерперсональних координатах «домінантність/субмісивність» та «дружність/ворожість», а також показано, що акцентуації характеру виступають чинником, який задає типовий стиль реагування, особливості емоційної регуляції та спосіб побудови діалогу з партнером. Узагальнено уявлення про зв'язок акцентуацій зі стилями прихильності, діадним копінгом, емпатією та задоволеністю стосунками, що дало змогу сформувати теоретико-методологічну основу для емпіричного дослідження.

2. Виокремлено провідні стилі спілкування з партнером у жінок із тривожним та педантичним профілями. Показано, що для тривожного типу характерні підвищена чутливість до емоційної доступності партнера, схильність хвилюватися щодо стабільності стосунків і значна залежність від зовнішніх підтверджень власної важливості. Для педантичного типу більш типовою є орієнтація на структуру, правила й передбачуваність взаємодії, поєднана з більш вираженою інтерперсональною домінантністю та тенденцією контролювати зміст контакту. Такі відмінності вже на базовому рівні інтерперсональних координат створюють підґрунтя для можливих асиметрій у спілкуванні.

3. Встановлено, що переважаючі способи реагування на конфлікт залежать від типу акцентуації. Жінки з тривожним профілем частіше демонструють патерни «вимоги» (емоційний тиск, наполегливі спроби негайно обговорити проблему) у поєднанні зі схильністю до взаємного уникання. Жінки з педантичним типом частіше використовують стратегії «відходу», при цьому зберігаючи близький рівень взаємної конструктивності. Це дає підстави вважати, що тривожний тип частіше потрапляє в цикли ескалації напруги, тоді як педантичний – у сценарії дистанціювання під час конфліктів.

4. Описано специфіку емоційної залежності та особливості прихильності в

жінок із різними типами акцентуацій. Для тривожного профілю виявлено вищі показники тривожності прихильності, емоційної вразливості та напруженості щодо можливості втрати стосунків, що поєднується з вираженою потребою в запевненнях і підтримці з боку партнера. Педантичний профіль пов'язаний із більшою орієнтацією на контроль і дотримання норм, тенденцією до емоційної стриманості й відносно вищим рівнем уникання близькості, що створює ризики дистанціювання в напружених ситуаціях.

5. Оцінено особливості емпатії в жінок із тривожним і педантичним типами акцентуацій. Показано, що в обох групах збережені ресурси емпатійної взаємодії як умови підтримувального спілкування, однак профіль цих ресурсів відрізняється. Для тривожного типу більш вірогідним є поєднання високої емпатійної чутливості з підвищеним особистісним дистресом, що ускладнює регуляцію власних переживань у конфліктах. Для педантичного типу більш вираженим є контроль емоцій за потреби додаткового розвитку емпатійної теплоти та вербалізованої підтримки. Це дозволяє окреслити специфічні зони ризику й можливості кожного профілю в плані емпатійної взаємодії.

6. Встановлено, що середній рівень суб'єктивної задоволеності стосунками у жінок із тривожним типом акцентуацій є нижчим, ніж у жінок із педантичним профілем: індекс задоволеності в тривожній групі систематично нижчий, а частка респонденток із високою задоволеністю – меншою. Водночас було встановлено, що ці відмінності суттєво зменшуються після урахування показників тривожності й уникання в структурі прихильності, а також конфліктних патернів «вимога/відхід» і «взаємна конструктивність». Це свідчить про те, що зв'язок між типом акцентуації та задоволеністю стосунками має опосередкований характер і реалізується через стилі взаємодії та параметри прихильності.

Отже, проведене дослідження показало, що тип акцентуації характеру за Леонгардом–Шмішеком дійсно пов'язаний із психологічними особливостями міжособистісної комунікації жінки з партнером: стилями спілкування, стратегіями поведінки в конфліктних ситуаціях, характеристиками прихильності, емпатійними параметрами та рівнем задоволеності стосунками. Загалом отримані дані

підтверджують висунуту гіпотезу про наявність таких зв’язків, водночас уточнюючи її: вплив типу акцентуації є не прямим, а значною мірою опосередковується характером діадної взаємодії, комунікативними патернами та особливостями прихильності. Це, своєю чергою, відкриває можливості для психологічної корекції та розвитку більш конструктивних форм спілкування в романтичних стосунках.

Перспективою подальших досліджень може стати розширення вибірки за віком, тривалістю стосунків і спектром домінуючих акцентуацій, а також аналіз парної комунікації з урахуванням особливостей обох партнерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варій М. Й. Психологія особистості : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2008. 592 с.
2. Журба К. С., Кріпак В. В. Теоретичний аналіз проблеми акцентуацій характеру. Актуальні проблеми психології в закладах освіти. 2019. № 9. С. 19–24. DOI: https://doi.org/10.31812/psychology.v9i0.3712
3. Енгельс О. Особливості діадного копінгу подружніх стосунків : магістерська робота. Львів : Український католицький університет, 2023. 77 с. URL: https://er.ucu.edu.ua/bitstreams/4870860b-f1f7-4c67-bdd4-9d84bf53611e/download
4. Клапішевська С. А. Теоретико-методологічні засади дослідження задоволеності шлюбом. Київ, б. р. 34 с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/229856546.pdf
5. Ложкін Г. В., Пов'якель Н. І. Психологія конфлікту : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2010. 272 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/25821/3/psihologiakonflikty.pdf
6. Пов'якель Н. І. Психологія спілкування : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 376 с. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/417948.pdf
7. Ревякіна І. М., Курбанова Є. К. Психологічні особливості прояву акцентуацій характеру в юнацькому віці. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. 2015. Вип. 1(46). С. 235–241. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/13252
8. Станібула С. О. Особливості копінг-стратегій у студентів з різним типом акцентуації характеру. Наукові записки НаУ «Острозька академія». Серія «Психологія». 2020. Вип. 11. С. 76–80. URL: https://journals.oa.edu.ua/Psychology/article/view/3042
9. Потапчук Є. М. Огляд україномовних психодіагностичних інструментів (зокрема DCI). Habitus. 2025. № 73. С. 347–352. URL: https://habitus.od.ua/journals/2025/73-2025/52.pdf
10. Такмакова М. Ю. Вплив стилю прихильності на особливості побудови міжособистісних стосунків у дівчат. Фундаментальні і прикладні дослідження

у сучасній психології. 2014. № 5. URL: https://bpsy.knu.ua/index.php/psychology/article/view/38

11. Філоненко М. М. Психологія спілкування : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 328 с. URL: https://lkkeip.at.ua/_ld/0/24_--_.pdf
12. Чхаідзе А. О., Цілинко І. О. Особливості прояву любові у осіб з різними типами акцентуацій. Психологічний журнал. 2019. № 3(23). С. 26–41. DOI: https://doi.org/10.31108/1.2019.3.23.2
13. Україномовна адаптація опитувальника ECR-R (Experiences in Close Relationships — Revised). 2025. URL: https://www.researchgate.net/publication/390830268_UKRAINIAN-LANGUAGE_ADAPTATION_OF_THE_EXPERIENCES_IN_CLOSE_RELATIONSHIPS_REVISED_ECR-R_QUESTIONNAIRE.
14. Bodenmann G. Dyadisches Coping Inventar: Testmanual (DCI). Bern : Huber, 2008. 144 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/323285418_Dyadic_Coping_Inventory/links/5a901eeea6fdccecff00ce52/Dyadic-Coping-Inventory.pdf
15. Bodenmann G., Randall A. K., Falconier M. K. Editorial: Dyadic coping. Frontiers in Psychology. 2019. Vol. 10. Article 1498. DOI: https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01498
16. Bowlby J. Attachment and Loss. Vol. 1: Attachment. London : Hogarth Press, 1969. 428 p. URL: https://openlibrary.org/works/OL45822W/Attachment_and_Loss
17. Bradbury T. N., Fincham F. D. Attributions in marriage. Psychological Bulletin. 1990. Vol. 107, No. 1. P. 3–33. DOI: https://doi.org/10.1037/0033-2909.107.1.3
18. Christensen A., Sullaway M. Communication Patterns Questionnaire (CPQ). Unpublished instrument manual. Los Angeles : University of California, Los Angeles, 1984.
19. Christensen A., Heavey C. L. Gender and social structure in demand/withdraw interaction. Journal of Personality and Social Psychology. 1990. Vol. 59, No. 1. P. 73–82. DOI: https://doi.org/10.1037/0022-3514.59.1.73

20. Davis M. H. Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. Journal of Personality and Social Psychology. 1983. Vol. 44, No. 1. P. 113–126. DOI: https://doi.org/10.1037/0022-3514.44.1.113
21. Eldridge K. A., Christensen A. Demand–withdraw communication and relationship satisfaction. Journal of Social and Personal Relationships. 2002. Vol. 19, No. 2. P. 223–246. DOI: https://doi.org/10.1177/0265407502192003
22. Falconier M. K., Jackson J. B., Hilpert P., Bodenmann G. Dyadic coping and relationship satisfaction: A meta-analysis. Clinical Psychology Review. 2015. Vol. 42. P. 28–46. DOI: https://doi.org/10.1016/j.cpr.2015.07.002
23. Fraley R. C., Waller N. G., Brennan K. A. An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. Journal of Personality and Social Psychology. 2000. Vol. 78, No. 2. P. 350–365. DOI: https://doi.org/10.1037/0022-3514.78.2.350
24. Gottman J. M. What Predicts Divorce? Hillsdale, NJ : Lawrence Erlbaum, 1994. 432 p. URL: https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315806808/predicts-divorce-john-mordechai-gottman
25. Gouveia M. J. та ін. Relationship satisfaction and communication patterns: A review. Journal of Family Theory & Review. 2016. Vol. 8, No. 3. P. 302–322. DOI: https://doi.org/10.1111/jftr.12155
26. Gurtman M. B. The circumplex as a structural model of interpersonal traits. Journal of Personality and Social Psychology. 1992. Vol. 63, No. 1. P. 105–118. DOI: https://doi.org/10.1037/0022-3514.63.1.105
27. Hayes A. F. Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis. 3rd ed. New York : Guilford Press, 2022. 714 p. URL: https://www.guilford.com/books/Introduction-to-Mediation-Moderation-and-Conditional-Process-Analysis/Andrew-Hayes/9781462549030
28. Heavey C. L., Christensen A., Malamuth N. M. The longitudinal impact of demand/withdraw interaction on relationship satisfaction. Journal of Consulting and

Clinical Psychology. 1995. Vol. 63, No. 5. P. 797–801. DOI: https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/7593873/

29. Hendrick S. S. A generic measure of relationship satisfaction (RAS). Journal of Marriage and the Family. 1988. Vol. 50, No. 1. P. 93–98. DOI: https://doi.org/10.2307/352430
30. Hilpert P. та ін. The associations of dyadic coping and relationship satisfaction vary between and within nations: A 35-nation study. Frontiers in Psychology. 2016. Vol. 7. Article 1106. URL: https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4976670/
31. Hilpert P. та ін. Couples coping with stress: Between-person differences and within-person processes. Journal of Family Psychology. 2018. Vol. 32, No. 3. P. 370–380. DOI: https://doi.org/10.1037/fam0000380
32. Hou J. та ін. Dyadic coping and relationship satisfaction among couples: A meta-analysis. Clinical Psychology Review. 2025. Article 102530. DOI: https://doi.org/10.1016/j.cpr.2025.102530
33. Horowitz L. M., Alden L. E., Wiggins J. S., Pincus A. L. Inventory of Interpersonal Problems: Manual. San Antonio, TX : The Psychological Corporation, 2000. 226 p. URL: https://psycnet.apa.org/record/2000-16677-000
34. Rehman U. S., Holtzworth-Munroe A., Applegate A. G. Dimensions of couples' sexual communication, relationship and sexual satisfaction: A multilevel meta-analysis. Journal of Sex Research. 2022. 59(6). P. 760–783. DOI: https://doi.org/10.1080/00224499.2021.2007996
35. Leary T. Interpersonal Diagnosis of Personality: A Functional Theory and Methodology for Personality Evaluation. New York : Ronald Press, 1957. 518 p. URL: https://archive.org/download/interpersonaldia00learrich/interpersonaldia00learrich.pdf
36. Ledermann T., Bodenmann G., Gagliardi S. та ін. Psychometrics of the Dyadic Coping Inventory in three language groups. Swiss Journal of Psychology. 2010. Vol. 69, No. 4. P. 201–212. DOI: https://doi.org/10.1024/1421-0185/a000017
37. Leonhard K. Akzentuierte Persönlichkeiten. Berlin : Springer, 1968. 428 p.

38. Locke K. D. Interpersonal circumplex models and measures of personality. In: Boyle G. J., Saklofske D. H., Matthews G. (eds.). Measures of Personality and Social Psychological Constructs. 2nd ed. Cambridge, MA : Academic Press, 2023. P. 1–34. URL: https://scholar.google.com
39. Mikulincer M., Shaver P. R. Attachment in Adulthood: Structure, Dynamics, and Change. 2nd ed. New York : Guilford Press, 2016. 706 p. URL: https://www.guilford.com/books/Attachment-in-Adulthood/Mikulincer-Shaver/9781462533817
40. Quispilaya-Capcha K. L., Yupanqui-Lorenzo D. E., Montes-Herrera G., Romero-Alvarez F. M., Arauco-Lozada T. The Relationship Assessment Scale Revised (RAS-R): Adaptation and psychometric evaluation by CTT and IRT. TPM – Testing, Psychometrics, Methodology in Applied Psychology. 2024. Vol. 31, No. 3. P. 271–284. URL: https://www.tpmap.org
41. Righetti F., Impett E. A. Sacrifice in close relationships: Motives, emotions, and outcomes. Social and Personality Psychology Compass. 2017. 11(10). e12342. DOI: https://doi.org/10.1111/spc3.12342
42. Sternberg R. J. A triangular theory of love. Psychological Review. 1986. Vol. 93, No. 2. P. 119–135. DOI: https://doi.org/10.1037/0033-295X.93.2.119
43. Vangelisti A. L., Perlman D. (eds.). The Cambridge Handbook of Personal Relationships. 2nd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2018. 744 p. URL: https://www.cambridge.org/core/books/cambridge-handbook-of-personal-relationships/251D90310DBD1CFA9B8A0B74142ADDFA
44. Wiggins J. S. (ed.). The Interpersonal Circumplex. Washington, DC : American Psychological Association, 1996. 376 p. URL: https://www.apa.org/pubs/books/4317062
45. Wongpakaran N. та ін. Psychometric assessment of the 10-item, revised Experiences in Close Relationships Questionnaire. BMC Psychology. 2023. Vol. 11. Article 321. DOI: https://doi.org/10.1186/s40359-023-01355-2

АНОТАЦІЯ

Єфременко І. В.

Кваліфікаційна робота на тему: «Психологічні особливості міжособистісної комунікації з партнером у жінок з різними типами акцентуацій характеру»

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню зв'язку типів акцентуацій характеру з показниками міжособистісної комунікації у романтичних стосунках. У дослідженні взяли участь 115 жінок 21–35 років, які перебувають у стосунках тривалістю 1–3 роки. За результатами встановлено, що педантичний тип вирізняється більшою домінантністю у взаємодії, тоді як за дружністю групи істотно не відрізняються. Також виявлено характерні комунікативні патерни: для тривожного типу — підвищена «вимога (учасниці)» та тенденція до «взаємного уникання», для педантичного — більш виражений «відхід (учасниці)». При цьому показник «взаємна конструктивність» між групами істотно не різниться, що вказує на потенційну можливість конструктивного діалогу за належної організації спілкування. Додатково засвідчено, що загальна задоволеність стосунками нижча у тривожної групи порівняно з педантичною (у т.ч. за часткою високої задоволеності), а зв'язки задоволеності зі стилями прихильності та конфліктними патернами пояснюють частину міжгрупових відмінностей.

Ключові слова: міжособистісна комунікація, акцентуації характеру, інтерперсональні стилі, комунікативні патерни, «вимога», «відхід», прихильність, задоволеність стосунками.

ANNOTATION

Yefremenko I. V.

Qualification thesis: "Psychological Features of Interpersonal Communication with a Partner in Women with Different Types of Character Accentuation"

The thesis examines the relationship between types of character accentuation and indicators of interpersonal communication in romantic relationships. The study involved

115 women aged 21–35 who were in relationships lasting 1–3 years. The results show that the pedantic type is characterized by greater dominance in interaction, whereas the groups do not differ significantly in friendliness. Characteristic communicative patterns were also identified: for the anxious type—elevated “demand (participant)” and a tendency toward “mutual avoidance”; for the pedantic type—a more pronounced “withdrawal (participant)”. At the same time, the “mutual constructiveness” indicator does not differ significantly between the groups, indicating the potential for constructive dialogue given proper organization of communication. Additionally, overall relationship satisfaction is lower in the anxious group compared with the pedantic group (including by the share reporting high satisfaction), and the associations of satisfaction with attachment styles and conflict patterns account for part of the between-group differences.

Keywords: interpersonal communication, character accentuation, interpersonal styles, communication patterns, “demand”, “withdrawal”, attachment, relationship satisfaction.